

מדריך למורה לחוברת "תורה מבראשית" חלק א

על ספר בראשית לפרקים א' - י"ז

מאת הרב אברהם שושן

החוברת מיועדת לתלמידי כיתה א'

לאחר שלב הקניית הקריאה

כל הזכויות שמורות על פי חוקי התורה

ולהבדיל על פי החוק הבינלאומי.

למחבר "ספרי שושן"

04-6722280 / 050-4133993

שיווק והפצה: דני ספרים - 08-6812225

המדריך למורה מיועד אך ורק לשימוש לימודי אישי בלבד
עבור המורים, המלמדים בחוברות "תורה מבראשית" על ספר בראשית.
אסור להעתיק, ואסור שימוש מסחרי מכל סוג שהוא במדריך זה.

אין להפריד חלקים מהמדריך, וחובה להשאירו בתבניתו השלמה.
כל שינוי ובקשה ייעשו בתיאום וברשות מפורשת בכתב מהמחבר.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה מבראשית' חלק א' אל ספר בראשית פרקים א' - י"ז

חוברות מאושרות על-ידי משרד החינוך

(מופיעים בקובץ הספרים המאושרים)

מאת הרב אברהם שושן

חוברות על תורה

הצצה לבפנים

"תורה מבראשית"

על ספר בראשית, חלק א' - לכתה א'
פרשות: בראשית, נח, לך לך.
ע"פ התוכנית החדשה של משרד החינוך,
החוברת מרהיבה **בתוכן ובצבע** ומשולבים
בה תמונות ציורים, דפי מבוא לתורה
ועבודות מגוונות המותאמות לכתה א'.

חוברות על נביאים

(חוברות שלא כותבים בהן)
חוברות אלו זוכות להערכה רבה
ממנהלים מורים הורים ותלמידים.

**גם אתם יכולים להצטרף
למאות מורים ולאפי
תלמידים מרוצים.**

המחבר: הרב אברהם שושן
050-4133993

הפצה: דני ספרים
08-6812225 ניתן לקבל דוגמא

"תורה מבראשית"

על ספר בראשית, חלק ב' - לכתה ב'
פרשות: וירא-ויחי.
החוברת נכתבה מתוך נסיון רב,
ובה לימוד ממוקד המשלב סגנונות
לימוד יחודיים להצלחת התלמיד.

"תורת חיים"

על ספר שמות, חלק א' - לכתה ג'
פרשות: שמות-יתרו.
לימוד חוויתי ממוקד המשלב סגנונות
לימוד חדשים. חוברת המשולבת בציורים
ותמונות להמחשה, מותאם לכיתה ג'.
בהמלצת מורים רבים.

"תורת חיים"

על ספר שמות, חלק ב' - לכתה ג'
פרשות: משפטים- פקודי.
כל נושאי המשכן וכליו ובגדי
הכהונה מובאים בחוברת
בתמונות צבעוניות ובתלת מימד
חוברת מרהיבה בתוכן ובצורה
המבטיחה חוויה לימודית והפנמה חינוכית.

בראשית

שמות

קיימות גם חוברות העשרה שכותבים בהם על הספרים:

שופטים, שמואל א' ושמואל ב'.

בקרב חוברות עבודה על חומש ויקרא וחומש במדבר

(שנת תשע"ז - לעדכונים - 0504133993)

מדריך למורה לחוברת 'תורה מבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

מדריך למורה לחוברת 'תורה מבראשית' חלק א'
על ספר בראשית לפרקים א' - י"ז
מאת הרב אברהם שושן
החוברת מיועדת לתלמידי כיתה א'
לאחר שלב הקניית הקריאה

תוכנית הלימודים בספר בראשית

מספר השיעורים	הפרקים	הנושא	
12	א' - ב', ג'	ששת ימי הבריאה והשבת	הבריאה ואבות האנושות (33)
6	ב', ד'-כ"ה	יצירת האדם והאשה	
6	ג'	האכילה מעץ הדעת טוב ורע	
7	ד'	קין והבל	
2	ה'	ספר תולדות אדם	
2	ו'	בני דורו של נח	נח והמבול (25)
4	ו'	ההכנות למבול	
4	ז'	המבול	
4	ח'	היציאה מן התיבה והקורבן	
5	ט'	הקשת, נח ובניו לאחר המבול	
3	י'	צאצאי נח ותפוצתם	
3	י"א	עשרה דורות מנח ועד אברם	
4	י"ב	מסעות אברם לארץ כנען	אברהם אבינו (22)
3	י"ג	אברם ולוט, הבטחת הארץ	
5	י"ד	מלחמת ארבעת המלכים	
3	ט"ו	ברית בין הבתרים	
2	ט"ז	הגר וישמעאל	
4	י"ז	ברית המילה	
סה"כ: 80 שיעורים			

מעלות לימוד התורה לילדים

1. "וַשְׁנַנְתֶּם לְבַנְיָהּ וּדְבַרְתֶּם בָּם" (דברים ו', ז')
2. "וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם" (דברים י"א, י"ט)
3. "וְהוֹדַעְתֶּם לְבַנְיָהּ וּלְבַנְיָהּ בְּנֵי יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לְפָנֶיהָ אֱלֹקֶיךָ בְּחֹרֵב" (דברים ד', ט'-י')
4. "אֲשֶׁר תִּצְוֶם אֶת בְּנֵיכֶם לְשָׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת" (דברים ל"ב, מ"ו-מ"ז)
5. "כִּי לֹא דָבַר יֶרֶק הוּא מִכֶּם, כִּי הוּא חַיִּיכֶם, וּבְדַבֵּר הַזֶּה תִּאָּרִיכוּ יָמִים עַל הָאָדָמָה" (דברים ל"ב, מ"ז)
5. "וְאַתֶּם, הַדֹּבְקִים בָּהּ אֱלֹקֵיכֶם, חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם" (דברים פרק ד', ד')
6. "חֲנֹךְ לַנֶּעַר עַל פִּי דֶרֶכּוֹ, גַּם כִּי יִזְקֶיךָ לֹא יִסּוֹר מִמֶּנָּה" (משלי כ"ב, ו')
7. "תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה, מוֹרֶשֶׁה קֹהֶלֶת יַעֲקֹב" (דברים ל"ג, ד')

מקורות מהתלמוד: בבלי מסכת שבת דף קי"ט

1. אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן, שהוא הבל שאין בו חטא.
 2. אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבניין בית המקדש.
 3. כל עיר, שאין בה תינוקות של בית רבן, מחריבין אותה. רבינא אמר: מחרימין אותה.
- רבות כתבו חז"ל על מעלתם של מלמדי תינוקות והגדירו אותם "ככוכבים לעולם ועד".
לכן שונה שיעור תורה מכל שיעור אחר, כי בו לומדים את האמת האלוקית.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

הלימוד בחוברת "תורה אבראשית" חלק א'

1. החוברת "תורה מבראשית" חלק א' מיועדת לכיתה א' לאחר שלב הקריאה; זהו השלב שבו התלמיד מפנים את המעבר מגן הילדים לבית הספר מבחינת מסגרת ומהות, ו'בשל' ללימוד החומש. העבודות שבחוברת מותאמות לגיל ולרמה הנדרשת באחת מהדרכים הבאות.

אפשרות א'

להתחיל את השנה עם לימוד חומש, ו"לשאור" את השעות לאחזית השנייה.

אפשרות ב'

להתחיל את השנה עם לימוד חומש בצורה סיפורית ובעזרת דפי עבודה.

ו"לשאור" חלק מהשעות לשלב של אחרי הקריאה.

ובאחזית השנייה לימוד וחזרה בעזרת החוברת.

בסוף החוברת (מעמוד 89) ייחדנו דפי העשרה, המתאימים עבור תלמידי כיתה א' לחודשים הראשונים בבית הספר ולפני שלב הקריאה.

הדפים מהווים סיוע לשיעור הפרונטלי, ובהם קירוב הלימוד לתלמיד בצורה ויזואלית ואפשרות יכולת ביטוי של התלמיד בעל-פה בצביעה ובציור.

בשלב זה ייתכן גם שימוש ויזואלי בחוברת בחלקים הניתנים לכתיבה להבנה וקירוב החומר (ציורים / תמונות / אותיות ומילים)

המשך / השימוש בחוברת

2. החוברת "תורה מבראשית" על ספר בראשית ויזואלית מאוד, כולה בצבע בשילוב תמונות,

ציורים מפות והדבקות. ייחודה בסגנון כתיבתה עבור תלמידי כיתות היסוד, תוך שימת בפיתוח חשיבה לימודית מותאמת והפנמה חינוכית בתחומי השכל והרגש. נסיוננו הקודם בהוצאת חוברות על ספר בראשית ("תורת אמת") תרם רבות להוצאת חוברת זו, "תורה מבראשית". אנו מתפללים לה' שלא תצא תקלה מתחת ידינו והתלמידים אכן ייהנו מהלימוד בחוברת.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

3. למרות האמור אנו מאמינים, כי החוברת המוצלחת ביותר אינה יכולה להיות תחליף למורה בכיתה. היכולת של המורה להביע את עצמו במהותו ובקולו מול התלמיד - יש בה עוצמה שאינה ניתנת להעברה בשום כלי אחר; ובלמוד תורה יש לעוצמה זו משנה תוקף, ויש להשתמש בה בידיעה שכך היא.
4. חוברת העבודה לתלמיד "תורה מבראשית" נועדה להיות כלי עזר לצורך חזרה, סיכום ושינון של מה שלמד התלמיד בכיתה, ולקרב אליו את החומר הלימודי, החינוכי והערכי על-ידי חשיבה, כתיבה וראייה בתחום השכל והרגש.
5. אנו ממליצים לפתור את העבודות שבחוברת עם התלמידים בכיתה, וכך להקנות להם את ההרגלים ללימוד בחוברת.
6. דוגמאות למשימות שבחוברת: השלמת משפטים מתוך מאגר מילים נתון, הקפת התשובה הנכונה, מתיחת קו מהשאלה לתשובה, כתבו "נכון" / "לא נכון", סדרו בסדר הנכון, מי אמר למי, על מה נאמר, משמעות הכתוב, שאלות סגורות ופתוחות ועוד...
7. החוברת "בצבע מלא" לכבודה של תורה, וכדי שהתלמידים יתחברו ויתקשרו לחוברת הראשונה בלימוד התורה. בחוברת ציורים רבים בצבע וגם ציורים "פתוחים", על מנת לאפשר לתלמיד חיבור חווייתי לנלמד ויכולת הבעה בצבעים לפי טבעו ומהותו בנוסף לתמונות רבות להמחשה ושימוש בצבע להדגשת מילים.

גישתנו הלימודית וייחודה של החוברת

1. הבנת הפשט היא המפתח ללימוד נכון, מובנה ואמיתי.
2. הבנה זו מתקיימת בהבנת המילים, הפסוק הרצף, ומכאן - להבנת הנושא בכללותו.
3. כל מה שנכתב בתורה הוא על מנת שנלמד אותו וממנו. גם סיפורי התורה הם בגדר לימוד מעשי הלכתי ודרך חיים מוסרית.
4. העבודות בחוברת מחולקות למגוון נושאים, כגון: רמת הבנה בסיסית, חשיבה, השוואה, לימוד מסקנה להבנת הפשט, ולפי העניין - החיבור לחיי היומיום.
5. לימוד **רש"י או מאמרי חז"ל** שבחוברת ייתכנו במקרים אלה: **1.** רש"י להבנת הפשט; **2.** רש"י ידוע. במד"ל אנו מציינים את ד"ה ברש"י על מנת למקד את הלימוד.
6. יש להדגיש כי אין להביא לתלמיד את לשון רש"י אלא בצורה מבוארת.
7. כדי לשמור על רצף תפיסתי והבנתי החלוקה בחוברת היא לפי פרשות ופרקים.
8. במד"ל זה הבאנו פעמים רבות גם את פירוש הפסוק אף שאין עליו עבודה בחוברת - על מנת לאפשר למורים גישה לחומרים נוספים להעשרת השיעור הפרונטלי. בזאת תרומתנו הצנועה מעבר לחוברת העבודה, ועל המורה לבחור מה להעביר לתלמידים.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

דפי המבוא שבחוברת יוחדו להיות הכנה לקראת לימוד התורה, ובהם הנושאים הללו:

1. הכרה עם סופר סת"ם.
 2. חמישה חומשי תורה ומקומו של ספר בראשית.
 3. ההבדלים בין ספר תורה לספר החומש.
 4. הכרה של המושגים: אות / מילה / פסוק / פרק / פרשה / ספר.
 5. הכרת טעמי המקרא ותרגול.
- כיוון שיש בתי ספר שלומדים חומש בניגון ובטעמים - (ומשנה לשנה הם מתרבים) ומה עוד שהתלמידים רואים את הטעמים בכל חומש שברשותם - ראוייה התייחסות לנושא זה.
- שימו לב! "צבענו" את הטעמים בעמודי המבוא שבחוברת על מנת להמחיש את ההפרדה בין הטעם לבין הניקוד, וכך עשינו בתרגול, שינוי זה אינו מופיע בחומש.
- לפי שיקול דעת המורה ניתן להרחיב בנושאים: הטעמה, משקל, קריאה והבנה על - ידי הטעמים.
- * ניתן להשתמש בעמוד התרגול של טעמי המקרא כעמוד תומך לימוד לימי הבריאה ביום הראשון והשני. כגון: להקיף את המילה אור בצבע צהוב, ואת המילה חושך בצבע שחור, לזהות בפסוקים את המעבר מיום הראשון בבריאה ליום השני, לזהות את המילה מים בטקסט ולצבוע או להקיף וכן על זה הדרך...

בגלל חשיבותם של ימי הבריאה וכתובתם בתחילת התורה
כתבנו במד"ל הסבר מפורט והצעות, המתייחסות ללימוד בכיתה וללימוד בחוברת.

לפני שמתחילים ללמוד צריך לומר לתלמידים שהפרקים הראשונים קשים להבנה, לכן לא נסביר את
הכול וכשיגדלו ילמדו בעזרת ה' שוב.

**אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ג**

הנושא	הפרקים	מספר השיעורים
ימי הבריאה והשבת	פרק א' ופרק ב' פסוקים א'-ג'	12

המטרות בלימוד ימי הבריאה

1. חיזוק האמונה בידיעה שה' ברא את כל העולם יש מאין.
(ניתן לשאול: מה צריך כדי לבנות בניין? האם ניתן לבנות ללא חומרים אלו?
לעומת זאת: ה' ברא את העולם יש מאין, הוא ברא את החומרים ואת העולם ביחד.)
2. יש להדגיש: מעשה הבריאה, המופיע בתחילת התורה בספר בראשית - אין מטרתו להורות על תחילת מעשה הבריאה, אלא על המהות והתכלית של הבריאה!
המילה "בראשית" באה להורות על התורה, שנקראת "ראשית", ועל עם ישראל, שנקראו "ראשית"; ובגללם ולמענם פתחה התורה במעשה בראשית. (רש"י)
3. כל העולם נברא לכבודו של האדם! לכן נברא האדם בסוף ימי הבריאה.
4. אחרי ששת ימי המעשה כתוב בתורה על היום השביעי. (פרק ב' פסוקים ב'-ג')
יש להרחיב על המהות והקדושה של יום השבת והיותו יום מרכזי בחיי היהודי והאומה.
העולם ממשיך להתקיים בכל שבוע נוסף רק בזכות יום השבת הקודם. ("אור החיים")

הצעה לחוויה לימודית.

כתבנו בחוברת את "שיר הבריאה". הוא בנוי בצורה ויזואלית מאוד, ובו סיכום כל מה שברא ה' בכל יום מימי הבריאה. אנו ממליצים לסיים לימוד של כל יום מימי הבריאה בשיר זה המורה שואל, והתלמידים עונים. העמוד מושקע מבחינה ויזואלית, וכן העמוד המקביל לו כדי לתת לתלמיד חוויה לימודית וחיבור רגשי.

הצעה נוספת לחוויה לימודית.

לייחד בכיתה מקום, שבו יבנו התלמידים דגם של העולם לפי ימי הבריאה: אדמה, מים, עצים, בעלי-חיים מפלסטיק או ציורים. ניתן לכתוב על כל דבר מתי נברא או לסמן בטבלה כתובה.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

פרק א' / מעשה בראשית

היום הראשון לבריאת העולם

פסוקים א' - ה'

עמוד 13 בחוברת

מומלץ להסביר לתלמידים בפעם הראשונה על מבנה העמוד שבחוברת. מיקום הפרשה והפרק בראש העמוד, הנושא והפסוקים, לימוד סימון ההשלמה, מיקום וצבע מסגרת מילים להשלמה. לאחר הלימוד הפרונטלי יעברו תלמידים יחד עם המורה לעבודה בחוברת, יש לזכור כי מדובר בילדי כיתה א' הלומדים בשנתם הראשונה בחוברת עבודה. המורה קורא/ת את המשפט להשלמה והתלמידים מציעים מילים להשלמה מתוך מאגר המילים, ניתן לפתח פעולה זו להבנת המשפט ושליטת מילים שאינם מתאימות. בסיום השלמת המשפטים, ניתן לבקש מהתלמידים לקרוא ביחיד ביחד או בקבוצות. אור וחושך - להראות לתלמידים בעמוד 87 את המקור.

שימו לב לכינוי שם ה' בימי הבריאה בשם אלוקים: אלוקים אמר, אלוקים חיזק, אלוקים הבדיל...

פתיחה: מה היה בעולם לפני שאלוקים ברא אותו?

תשובה: לא היה בעולם כלום.

מכאן המשמעות העמוקה והפשוטה לפסוק הראשון שכתוב בתורה, המדבר על הבריאה.

(א') בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ

במילה "בראשית" יש המילה "ראש". ראש דומה לראשון.

"בראשית" - כלומר בהתחלה, כשאלוקים ברא את השמים ואת הארץ, הארץ היתה...

יש לבקש מהתלמידים לצבוע / להקיף את המילה "ראש" במילה "בראשית" בעמוד הראשון שבחוברת.

יש להדגיש: אלוקים אמר שיהיה אור - ומיד נהיה אור. כשאלוקים אומר שיהיה - מיד זה נעשה.

(פסוק ג')

ניתן להזכיר את המשנה באבות פרק ה', משנה א', בה כתוב: "בַּעֲשֶׂרָה מֵאֲמֹרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם".

המשך לימוד המשנה למי שמעוניין: "וְנִמָּה תִלְמֹד לֹמֵר, וְהֵלֵא בְּמֵאֶמֶר אֶחָד יָכוֹל לְהַבְרִאות?"

אֵלָּא לְהַפְרֵעַ מִן הָרָשָׁעִים שֶׁמֵּאֲבִדִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בְּעֶשְׂרָה מֵאֲמֹרוֹת,

וְלִתֵּן שֹׁכֵר טוֹב לְצַדִּיקִים שֶׁמְקִימִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בְּעֶשְׂרָה מֵאֲמֹרוֹת.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

המלצה: להסביר כי בריאת האור בעולם ביום הראשון דומה לאדם, שנכנס לחדר חשוך והדליק את האור. כך הדליק אלוקים את האור בעולם.

ניתן לאפשר לתלמידים לספר על חוויה שלהם אשר מסקנתה: קשה לחיות בחושך.
אם יש אפשרות ניתן להחשיך את הכיתה ולהאיר אותה ע"י הדלקת האור.

(ד') העולם הוא כמו כדור שמסתובב. לכן כשבארץ-ישראל יש אור, באמריקה יש חושך, וכשבאמריקה יש אור, בישראל יש חושך.

(ה') "ויהי ערב ויהי בוקר יום ראשון". יש להסביר על-פי התורה, שהיום מתחיל בערב הקודם לו, ומסתיים אחרי 24 שעות בשקיעת החמה. (להבדיל מהגויים, אצלם מתחיל היום בחצות הלילה ומסתיים בחצות הלילה).

"ויהי ערב ויהי בוקר יום ראשון". משימת רשות: ע"פ קביעה זו ניתן לשאול באיזה יום יחול יום ההולדת של תלמיד מסוים? במשימה זו יצטרך התלמיד לומר את יום ההולדת העברי שלו ובכתה יחשבו לפי הלוח העברי מהערב הקודם ע"פ הכלל שלמדו בכתה.

לימוד רשות:

מדוע כתוב יום אחד - ולא יום ראשון? ללמדנו שביום הראשון היה אלוקים יחיד (לבד) בעולם.

בחוברת כתבנו עבודות סיכום על היום הראשון בבריאת העולם, שאלות והשלמה ממאגר המילים, ביאורי מילים, ציורים ותמונות, זאת על מנת ליצור חוויה לימודית.

בחוברת: ניתן לצייר ציור על אור וחושך או לגזור תמונה לבחירה מסוף החוברת, עמוד 87, ולהדביק.

הצעות לדיון ולפעילות בכיתה

ניתן לשוחח עם התלמידים על הנושאים האלה:

מה הם מעדיפים: אור? חושך? ומדוע?

מה ניתן לעשות באור היום? ומה ניתן לעשות בחושך?

לשוחח על החוכמה האלוקית במציאות היום והלילה:

הלילה הוא עת מנוחה מעמל היום לכל העולם וצבירת כוחות ליום הבא בעז"ה.

משחק אור וחושך: כיסוי עיניים וגילוי חפצים במישוש, או שאלות של המכוסה עיניים לגילוי שם החפץ שלידו. (הערכת האור - אור יום, מאור עיניים)

אזרי"ל לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

היום השני לבריאת העולם פסוקים ו' - ח'

עמוד 15 בחוברת

(ו') אלוקים ציווה שהרקיע יבדיל בין המים העליונים (בַּשָּׁמַיִם) למים שבכדור הארץ. תוספת ומדרש: אומנם אלוקים ברא ביום הראשון את השמים, אבל הם היו רופפים. לכן ציווה אלוקים שהרקיע יתחזק באמצע ויפריד בין המים שלמעלה למים שלמטה.

ניתן להראות בציור את קו הרקיע המבדיל בין הים לשמים, ולשאול את התלמידים אם ראו מצב כזה במציאות שיתארו ויספרו על כך.

ניתן למלא כוס במים ולהראות את גבולות המים לפי מידת הכוס, כך מידת המים בעולם לפי כדור הארץ. ניתן להסתובב במהירות עם המים שבכוס ולהיווכח שהמים נשפכים, זאת לעומת כדור הארץ שמסתובב במהירות והמים לא נשפכים ממנו, משום שכך ברא ה' את העולם.

רשות 1. במדרש רבה (בראשית פרשה ה' פסקה א') כתוב: לפני שה' הפריד בין המים העליונים למים שבכדור הארץ, היו המים שבארץ עולים ומגיעים עד כיסא הכבוד והיו משבחים ומפארים לה'.

2. מפני מה לא נאמר "כי טוב" ביום השני?
תשובה על-פי רש"י על פרק א' פסוק ז', ד"ה "מעל לרקיע":
"לפי שלא היה נגמר מלאכת המים עד יום ג'. והרי התחיל בה בשני, ודבר שלא נגמר אינו במלואו וטובו. ובשלישי, שנגמרה מלאכת המים והתחיל וגמר מלאכה אחרת, כפל בו כי טוב ב' פעמים: אחת לגמר מלאכת השני, ואחת לגמר מלאכת היום".

3. אלוקים קרא לרקיע "שמים". לבחירה: במילה "שמים" יש מילים ומשמעות. (רש"י)
1. שא מים; 2. שם מים; 3. אש ומים שעירבן זה בזה ועשה מהם שמים.

ניתן לצייר ציור על מים, או לגזור תמונה לבחירה מסוף החוברת (עמוד 87) ולהדביק בעמוד.

הצעות לדיון בכיתה

ניתן לשוחח עם התלמידים על כך שכדור הארץ מוקף בשמים ועל הנס הגדול - שהכדור מסתובב סביב צירו ולא נופל. לבחירה ניתן להזכיר את דברי המשנה במסכת אבות: "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים".

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

היום השלישי לבריאת העולם פסוקים ט'-י"ג

עמוד 16 בחוברת

(ט') כדור הארץ היה מוצף במים, אלוקים אמר: המים, הנמצאים בכל מקום, ייאספו למקום אחד, ותיראה האדמה - יבשה בלי מים. (יבִשָּׁה - יִבְשָׁה). אלוקים שם את החול כגבול לים. "ימים" לשון רבים, ובלשון יחיד: "ים".
(י') אלוקים קרא ליבשה "ארץ", ולהיאספות המים למקום מיוחד קרא "ימים".
השם "ארץ" כולל את כל הנמצא בעולם, כולל מים.
לפי שיקול דעת ניתן לדבר על המושג "מקווה" ולשייך את המילה לפסוקים שלמדנו.

(י"א) מופיע בחוברת: בפסוק י"א כתובות שלוש דרגות של צמיחה:

(1) דשא - עשב שנהיה בלי זריעה, והוא מאכל בהמה;

(2) עשב - שהוא מאכל אדם. אותו זורעים, ויש בפרי גרעינים לזרוע;

(3) עץ פרי - שמגדל פירות משובחים.

בחוברת: כתבנו עבודות סיכום על היום השלישי בבריאת העולם, שאלות והשלמה ממאגר המילים, ביאורי מילים, ציורים ותמונות להמחשה על מנת ליצור חוויה לימודית.

לפניכם הצעה ללימוד מהלך תשובה לשאלה שבחוברת:

איזה צווי של אֱלֹקִים הָאֲדָמָה קִיָּמָה?

בפסוק י"א	1. עץ פרי	פרוש: עצים שמוציאים פרות, והעצים בטעם של פרות.
בפסוק י"ב	2. עץ עֹשֶׂה פְּרִי	פירוש: עצים שמוציאים פרות.

פעילות נוספת: ניתן לצייר עץ פרי או לגזור תמונה לבחירה מסוף החוברת (עמוד 87) ולהדביק בעמוד.

הצעות לדין בכיתה

ניתן לשוחח עם התלמידים על העובדה, ששני שלישים מהעולם הם מים, ושליש יבשה; על מים מתוקים ומלוחים, על מי גשמים ומי מעיינות, על חשיבות המים לחי ולצומח, ומאידך על היבשה ועל היבשות. יבשה - מלשון יבש ממים; היכן חיים בני אדם, ומדוע? שימוש במים לצרכים אישיים ולדברים שבקדושה.
משחק ים-יבשה, בחישוב על הרצפה או חציית הכיתה. בדרך כלל התלמידים מכירים את המשחק מהגן.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

היום הרביעי לבריאת העולם פסוקים י"ד-י"ט

עמוד 17 בחוברת

(י"ד) ביום הרביעי ברא אלוקים את השמש את הירח ואת הכוכבים.

לבחירה ולימוד לפי הצורך אנו מביאים לפניכם הצעה להסבר המלא.

אלוקים אמר שהשמש והירח ישמשו:

1. להבדיל בין היום ובין הלילה; 2. לאותות: לסימנים;
3. למועדים. המועדים נקבעים על-פי הירח. צורת הלבנה משתנה מתחילת חודש ועד סופו במחזוריות די קבועה. לעתים מאירה הלבנה כמו כדור גדול, ולעתים כמו צורת בננה. כך ניתן לדעת מתי הזמן המדויק של החגים על-פי קביעת ראש החודש. (מועד)
4. ולמים. כשהשמש שוקעת מסתיים היום, וכשהיא זורחת מתחיל היום. לילה ויום = יום שלם. (יממה)
5. ושנים. לדעת מתי מסתיימת השנה. במשך שלוש מאות שישים וחמישה יום מסיים כדור הארץ סיבוב שלם סביב השמש ומסתיימת שנה.

(ט"ז-ט"ז) אלוקים עשה את שני המאורות הגדולים: את השמש שתמשול ביום, ואת הירח שימשול בלילה.

בחוברת מופיעה טבלת סיכום, ובה הפנמה חינוכית נגד מידת הקנאה לרעה.

השלמה בחוברת על-פי רש"י לפסוק ט"ז, ד"ה "המאורות הגדולים" (מקור: מסכת חולין דף ס:)

לפניכם המקור והצעה לדרך הלימוד.

כתוב בפסוק ט"ז: "ויעש אלקים את שני המארת הגדלים: את המאור הגדל לממשלת היום, ואת המאור הקטן לממשלת הלילה, ואת הכוכבים".

שאלה של רש"י: בתחלה אמר הכתוב: "את שני המאורות הגדולים" - הרי ששניהם גדולים!

והכתוב מסיים: "ואת המאור הקטן" - משמע שאחד מהם קטן, ולא גדול!

תשובה של רש"י: בתחלה אלוקים ברא את השמש ואת הלבנה גדולים.

קטרגה הלבנה ואמרה: "אין שני מלכים משתמשים בכתר אחד".

אמר אלוקים ללבנה: "לכן את תהיי קטנה מהשמש".

וכדי שלא תצטער מאד, נתן לה אלוקים את הכוכבים להרבות צבאה.

הצעות לדיון בכיתה

זוהי הזדמנות לשוחח עם התלמידים על מידת הקנאה שהזיקה ללבנה, על קביעת

המועדים על-פי הלבנה, הכרזת ראש חודש, קידוש החודש, על זריחת החמה

ושקיעתה; ומי שיכול יתאר ויצלם.

משימה ביחס לירח: נבדוק הלילה באיזו צורה הירח!?

ניתן להפנות או להביא בפני התלמידים מקורות נוספים תורניים ממכון קידוש

החודש או ממקורות כלליים.

אזרי"ל לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

היום החמישי לבריאת העולם פסוקים כ' - כ"ג

עמוד 19 בחוברת

(כ') סכום הבריאה ביום החמישי. ביום - באור - ביבשה.

הדגים: אלוקים צוה שהמים יוציאו בריות בעלות נפש חיה - אלה הדגים.

העופות: אלוקים צוה שמהרקק שבמים יצאו כל סוגי העופות שבעולם:

(1) חלקם מעופפים על הארץ, כגון תרנגולים, ככתוב: "ועוף יעופף על הארץ".

(2) חלקם מעופפים על פני רקיע השמים, כגון הצפורים, ככתוב: "על פני רקיע השמים".

השרצים: הם כל דבר חי שאינו גבוה מן הארץ, כמו זבובים, נמלים ועוד.

קיימים שני סוגים בשרצים: (1). שרץ המים. (2). שרץ העוף.

(כ"ב) "פרו" - הוציאו פירות, כלומר שדג יוליד דג. "ורבו" - שכל אחד יוליד הרבה פירות, ותמלאו את המים בהרבה דגים; שאם היו מעט, היו מסתתרים בקרקעית הים ולא היו יכולים לצוד אותם. והעופות - יהיה מקום ריבויים על הארץ, ולא בימים כדגים.

לבחירה - פסוק כ"ב

יש לשים לב בין לשון הברכה לדגים - "פרו ורבו"
ללשון הברכה לעופות - "והעוף ירב בארץ".

פירוש של רש"י: פרו - לשון פרי כלומר עשו פירות.

ורבו - אם לא אמר אלא פרו, היה אחד מוליד א' ולא יותר, ובא ורבו שאחד מוליד הרבה.

בחוברת:

1. עבודות סיכום על היום החמישי בבריאת העולם.
2. שאלות והשלמה ממאגר המילים.
3. ניתן לצייר ציפורים ודגים או לגזור תמונה לבחירה מסוף החוברת (עמוד 87) ולהדביק בעמוד.
4. פעילות להבנת הכתוב: דגים, עופות ושרצים.

לשם הכרת בעלי-החיים וסוגיהם מתבקשים התלמידים לשייך לפי יום הבריאה שמות של בעלי-חיים מסוגים שונים מתחת לכותרות: עופות, דגים, בהמות, חיות וסוגי השרצים.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

היום השישי לבריאת העולם פסוקים כ"ד-כ"ז

עמוד 21 בחוברת

- (כ"ד) אלוקים אמר שהארץ תוציא שלושה סוגים של בעלי-חיים:
1. בהמות - שהן הביתיות. (שור, כבש, עז, סוס, חמור, גמל וכדומה)
 2. רמש - זוחלים, על שהם נסחבים על הארץ ואין הילוכם ניכר, ונראה שגופם **רומס** את האדמה. (תולעים, מקקים, לטאות)
 3. חיות - (לא ביתיות). (דוב, אריה, נמר, שועל, צבי...)
- (כ"ה) ביום השישי אמר אלוקים שייצאו מהאדמה חיות, בהמות ורמשים קטנים וגדולים, והם יצאו מיד בקומתם, גדולים ושלמים.

"נזר הבריאה"

בריאת האדם ביום השישי

עמוד 21 בחוברת

(כ"ו) אחרי שהעולם היה מוכן, ברא אלוקים את האדם. אלוקים ברא את העולם לצורך האדם כדי שיוכל לחיות בנחת ולקיים את מצוות ה'. את כל העולם ברא אלוקים באמירה - אלוקים אמר שיהיה, אבל אצל האדם נאמר לשון של עשייה. בחוברת: עבודת השלמה, מדרש תמונה, שאלות סיכום היחידה בציון המשפט שבו מופיעה התשובה, והכרת לשון הכתוב בנושא הבריאה.

ניתן להזכיר כי על פירוש הריאת האדם נלמד בפרק ב' להלן.

לפניכם הפירוש לפסוק כ"ו

יש להדגיש שאין מדובר כפשוטו, שהרי לה' אין גוף ואין לו דמות הגוף, אלא הכוונה ל"נשמת חיים", כפי שכתוב בפרק ב'.

אלוֹקִים אָמַר: נַעֲשֶׂה אָדָם
בְּדִפּוּס נְשָׁלֵנוּ (המשך ההסבר בפסוק כ"ז)
שִׁיְהִיָּה דוֹמָה לָנוּ (בְּשִׁכּוֹל)
וַיִּשְׁלְטוּ בְּדָגִים וּבְעוֹפֹת שָׁמַיִם

כ"ו: וַיֹּאמֶר אֱלֹדִקִים: נַעֲשֶׂה אָדָם
בְּצַלְמֵנוּ
כְּדִמוֹתֵנוּ
וַיִּרְדּוּ בְּדָגַת הַיָּם
וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם

אזריך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

ובבִּהְמָה וּבְכָל הָאָרֶץ
וּבְכָל הָרֶמֶשׂ
הָרֶמֶשׂ עַל הָאָרֶץ

ובבִּהְמָה וּבְכָל הָאָדָמָה (לחרוש ולחפור)
וּבְכָל הַזֹּחֲלִים
שֶׁזֹּחֲלִים עַל הָאָרֶץ.

(כ"ז) אֱלֹדִים בָּרָא אֶת הָאָדָם בְּדִפּוּס שְׁלוֹ.
"בְּצֶלְמוֹ" - הַכוּנָה: בְּדִפּוּס שְׁאֵלִים הַכִּין.
"בְּצֶלְם אֱלֹדִים", אֱלֹדִים בָּרָא אוֹתָם זָכָר וּנְקֵבָה.

(כ"ח) אֱלֹדִים בִּירַךְ אֶת אָדָם וַחֲוָה וַאֲמַר לָהֶם:

"פֶּרוּ" - הוֹלִידוּ פִירוֹת, דְּהִינּוּ יִלְדִים.

"זִרְבוּ" - שְׁכַל אֶחָד יוֹכַל לְהוֹלִיד הַרְבֵּה יִלְדִים.

"וּמִלָּאֵו אֶת הָאָרֶץ" בְּהַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם, וְכךָ יִהְיוּ בָאָרֶץ הַרְבֵּה אוֹמוֹת.

"וְכִבְשֶׁהָ" - תִּשְׁלֹטוּ בְּדֹגִים שְׂבִים, בְּעוֹפּוֹת שְׂבָשָׂמִים, בְּבִהְמוֹת וּבַחֲיוֹת,

וּתְחַרְשׁוּ וּתְזַרְעוּ אֶת הָאֲדָמָה. (רַמְבַּ"ן)

בסוף עמוד 21 שבחוברת: המקורות למדרשי חז"ל הכתובים: 1. מסכת סנהדרין דף לח,
ומקור נוסף לפניכם!

להעשרה / ממדרשי חז"ל

קשור לעמוד 21 בחוברת

בְּשֶׁחָה שְׁבָרָא הַקְדֹּשׁ - בְּרוּךְ-הוּא אֶת אֶדָם הָרִאשׁוֹן,

נִטְלָה וְהִמְצִירוֹ עַל כָּל אֵילָנִי אֶן-עֵדֶן וְאֶרֶץ:

"רָאָה אֶעֱשֶׂי כָּהָה נָאִים וְאֶשְׁמַחֵם הֵן, וְכֵן אֶהְיֶה שְׂבָרָאִי - בְּשֶׁחָהָה בְּרָאִי.

יֵן דְּעִתָּה שְׁלֵשׁ תִּקְלָקֶל וְתִמְרִיָּה אֶת עוֹלָאִי."

(מדרש רבה קהלת ז', י"ט) (על-פי המדרש הזה חובר שיר).

עמוד 22 בחוברת / עבודות סיכום ומחירה, בחלקה הכניה לפסוקים.

(בחוברת שאלה על יחידה זו).

(כ"ט-ל') אָדָם הָרִאשׁוֹן רָצָה לֵאכּוֹל, אֲבָל הָעוֹלָם לֹא הָיָה שְׁלוֹ, עַד שְׁאֱלֹדִים הִתִּיר לוֹ לֵאכּוֹל מִפְּרֵי
הָאֲדָמָה וּמִפְּרֵי הָעֵץ; אֲבָל אֱלֹדִים לֹא הִרְשֵׁה לֵאדָם לְהַרְגוֹ חַיּוֹת, בִּהְמוֹת וְעוֹפּוֹת וּלֵאכּוֹל
מִבְּשָׂרָם, אֲלֹא רַק מִמָּה שְׂצוּמָה. (רַק לְאַחַר הַמְּבּוֹל הִתִּיר לָהֶם אֱלֹדִים לֵאכּוֹל גַּם בָּשָׂר. אֵין
צוֹרֵךְ לִלְמַד זֹאת וּלְהַקְדִּים אֶת הַמֵּאוּחָר, וְנִכְתָּב כֹּאן לִידִיעָה וּלְשִׁיקוֹל דַּעַת הַמּוֹרִים).
(ל"א) "וַיִּרָא אֱלֹדִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד, וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי."

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

עוד בחוברת: עבודות סיכום: סימון משפטים נכונים.

אלוקים ברא את העולם טוב ושלם, והאדם יכול לשלוט ולבנות - אך יכול גם לקלקל. האחריות מוטלת על האדם לשמור ולא לקלקל.

אפשר לשוחח עם התלמידים על זיהום אוויר, אשפה ברחוב וכו' - איך מונעים זאת? ניתן לבצע פעילות קבוצתית ולהביא למיחזורית הקרובה בקבוקי שתיה ריקים, בגדים ישנים או עיתונים.

עמוד 23 בחוברת

עבודת סיכום על לשון התורה ולשון ימינו.
עבודת סיכום על מה שנברא בימי הבריאה. אנו ממליצים לפתור את המשימה בשיעור פרונטלי, ולייחד בשיעור זמן לפתרון של כל תלמיד לבד או עם התלמידים.

עמודים 24-25 בחוברת

תמונות בצבע של ימי הבריאה א'-ו'. התלמידים ירשמו בכל ציור את יום הבריאה.

בעמוד 25 שבחוברת : שיר הבריאה.
בשיר סיכום על כל מה שברא אלוקים בימי הבריאה.
אנו ממליצים לסיים לימוד של כל יום מימי הבריאה בשיר הבריאה.
המורה שואל והתלמידים עונים באנטינה הקלאסית והידועה.

הערה חשובה

בלימוד הבריאה יש להקפיד להזכיר את הבורא בשם "אלוקים", כפי שמופיע בתורה, וכך נקטנו בחוברת, כן יש להקפיד על מינוח נכון בכל אחד מהשלבים בבריאה : אמר, עשה, יצר... בשיר הבריאה הזכרנו את הבורא בשם ה', כיוון שאין מדובר בפסוקים.
כן קראנו את הבריאה בשם כולל, היינו "ברא".
(לשיקול דעת המורים אם לומר זאת לתלמידים.)

אזרי"ל לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

פרק ב': יום השביעי - **שבת קודש** - פסוקים א'-ג'

עמודים 26-27 בחוברת

ביום השישי, עד כניסת השבת, השלים אלוקים את בריאת השמים והארץ וכל מה שבהם, והיה העולם חסר מנוחה. באה שבת - באה מנוחה, ועל ידי כך מעשי בראשית גמורים ושלמים. (רש"י)

אנו מקדשים את השבת בהדלקת נרות שבת, בבגדים נאים, באוכל מיוחד, בתפילות שבת ובלימוד התורה. אלוקים שבת ביום השביעי - ואנו שובתים ביום השביעי מל"ט מלאכות האסורות בו.

מדברי חז"ל (מסכת שבת דף קי"ט)

אמר רב המנונא: "כל המתפלל בערב שבת ואומר "ויכלו", מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית".
תניא ר' יוסי בר יהודה אומר: "שני מלאכים מלווים לו לאדם בע"ש מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע. וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומיטתו מוצעת, מלאך טוב אומר: "יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך!" ומלאך רע עונה אמן בעל כורחו.

לפניכם הצעות ללימוד נושא השבת

1. התלמידים ישלימו בחוברת את הפסוקים מהחומש. פסוקים אלו נאמרים בתפילת ערבית של שבת ובקידוש על היין.
2. זוהי הזדמנות של המורים "לקדש את יום השבת" בפני התלמידים בדיבור ובמעשה, ולהשתדל מאוד להביא את התלמידים להשתתפות ולחיבור שכלי ורגשי ליום השבת.
3. ניתן לבקש מהתלמידים לומר את הפסוקים א'-ג' במנגינה הנאמרת בבית הכנסת, שבו הם מתפללים, או במנגינת הקידוש הנאמרת בליל שבת בביתם.

4. יש לעודד את התלמידים שיספרו על יום השבת בביתם ובחיק המשפחה; ועל ההכנות וחלקם בעזרה לכבוד שבת קודש, וכיצד נראה שולחן השבת בביתם.

5. ניתן לבקש מהתלמידים לצלם את שולחן השבת שבביתם לפני כניסת השבת, ולהדביק את התמונה בחוברת או בפינת שבת בכיתה. ניתן לשוחח גם על המאכלים שהם אוהבים ביום השבת, הלבוש המיוחד, המפגש המשפחתי, שירי שבת, דברי התורה, התפילות בבית הכנסת ועוד...

6. ניתן לערוך שולחן שבת או עונג שבת בכיתה ולחלק משימות הן בעריכה הפיזית - שולחן, מפה, חלות, יין, מיני מתיקה, הן בנושא הרוחני - קידוש, זמירות, דבר תורה. רצוי לשקול מעורבות הורים.

רצוי להביא בפני התלמידים סיפורים אמיתיים על דבקותם של יהודים ששמרו שבת, על כך שהשבת היא הסמל היהודי המובהק (כמו סמל או מותג של חנות), ועל כך שהשבת היא מקור הברכה לכל יהודי.

בחוברת: עבודות מגוונות בנושא יום השבת.

1. השלמת מספרים 1-7 מול ימי הבריאה, יום ראשון עד יום השביעי.
2. השלמת המילה "שביעי" בחיבור למהות יום השבת.
3. צביעת המילה "שבת" במילים - המילה בכללותה ומהות המילה "שבת" בכל מילה.
4. ציורים על ההכנות לשבת ויום השבת תוך הדגשת מעורבות הילדים.
5. תפזורת בנושא השבת.

**אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

הנושא	הפרק	מספר השיעורים
יצירת האדם והאשה הגן שבעדן וציווי ה' לאדם	פרק ב' פסוקים ד'-כ"ה	6

עמודים 28-29 בחוברת

יצירת האדם עפר מן האדמה (ד'-ז')

התורה חוזרת ומספרת לנו על חלק מסדר הבריאה בששת הימים. כיוון שלא היה אדם בעולם לעבוד את האדמה, לא היה מי שיתפלל לה' שיוריד גשם. לכן העלה ה' אד של מים מתהום האדמה והוא הרטיב את האדמה, והיא נהייתה בוצית. ה' צבר עפר רטוב מכל האדמה שבעולם ועשה ממנו צורת האדם. ה' נפח באדם נשמת חיים, והאדם נהיה לנפש חיה ומדברת.

הָאָדָם נִבְרָא גּוֹף וְנִשְׁמָה. האדם נקרא כך, משום שהוא עשוי מאדמה.

**בחוברת ייחדנו עמוד שלם על בריאת האדם.
ניתן לשוחח על חשיבות האדם ועל ההבדלים בין האדם לבהמה.
מדוע ברא ה' את האדם?
חיבור ומשמעות בין המילים: אדם - אדמה, גוף ונשמה.**

פעילות בכתה: תלמידים יעמדו בפני החברים
וימנו את היתרונות שלהם כאדם על הבהמה.

עמוד 30 בחוברת

גן בעדן וארבעת הנהרות (ח'-י"ד)

הוזכר בחוברת בשאלה אחת בלבד. לפניכם טבלת סיכום להרחבה לפי רצון המורים.

שם הנהר	הסבה	המסלול
פישון	מִפְּנֵי שְׁלֵיּדוֹ גְדֹלָה פְּשֶׁתָּה וְהָיָא נְזוֹנָה מִמֶּנּוּ.	מִקִּיף אֶת אֶרֶץ הַחֲוִילָה, שָׁם נִמְצְאוּ הַזָּהָב, הַבְּדֹלַח וְאֶבֶן הַשֹּׁהַם.
גיחון	מִפְּנֵי שֶׁהוּא זֹרֵם בְּקוֹל וְנִשְׁמָע כְּמוֹ שֶׁבָּא לְנֶגַח .	מִקִּיף אֶת אֶרֶץ כּוּשׁ.
חֲדָקַל	מִפְּנֵי שֶׁמִּמֶּיּוֹ חַדִּים , חֲרִיפִים וְקָלִים.	עוֹבֵר בְּצַד מִזְרַח שֶׁל אֶרֶץ אֲשׁוּר.
פָּרָת	מִפְּנֵי שֶׁמִּמֶּיּוֹ פְּרִים וְרִבִּים וְזוֹרְמִים כָּל הַזֶּמֶן מִמְּקוֹרוֹ.	

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

האשך - עמוד 30 בחוברת

ה' מצווה על האדם לא לאכול מפרי עץ הדעת טוב ורע (ט"ז-י"ט)

שימו לב! **"גן בעדן"** - ולא גן עדן. / **"עץ הדעת טוב ורע"** - ולא עץ הדעת.

למדנו שה' ברא את כל העולם לכבוד האדם, אף נתן בידיו את השליטה על בעלי החיים ואת הרשות לעבוד את האדמה; עם זאת ציווה עליו לא לאכול מעץ הדעת טוב ורע, ואם יאכל ממנו - ימות.

ניתן לשוחח על מגבלות וסייגים שהאדם צריך לעמוד בהם.

כך יזכור האדם תמיד שיש בורא ומנהיג לעולם, ואילו האדם מחויב.

עמוד 31 בחוברת

לא טוב היות האדם לבדו (י"ח)

בחוברת משימת השלמה. ניתן לשוחח: מדוע לא טוב היות לבדו? ובמה וכיצד ניתן להיעזר עליידי האחר? **הצעה לפעילות בכתה: להוציא תלמיד מהכיתה או שכולם יצאו ויישאר תלמיד אחד, התלמיד יספר מה הרגיש לבד ומה מרגיש יחד עם חבריו.**

ה' יוצר את החיות מהאדמה (י"ט)

האדם קורא שמות לחיות (י"ט-כ')

ניתן להראות תמונות או צורות של חיות ולשאול: מהו השם שקרא להם אדם הראשון? כך מחברים את ההווה לעבר ולנלמד בתורה.

"ולאדם לא מצא עזר כנגדו". (פסוק כ')

לבחירה: לפניכם מדרש על הפסוק. מקור: מדרש רבה בראשית, פרשה י"ז פסוק ד'.

העביר ה' לפני האדם את בעלי החיים זוגות. אמר האדם: לכל יש בן זוג, ולי אין בן זוג!

"ולאדם לא מצא עזר כנגדו"? אתמהה. (התפלא)

ולמה לא ברא לו תחילה? (את האישה)

אלא צפה הקב"ה שהאדם עתיד לקרות עליה תיגר, ("האשה אשר נתת עמדי").

לפיכך לא ברא לו עד שתבעה בפיו. כיוון שתבעה מיד "ויפל ה' אלוקים תרדמה..."

יצירת האישה (כ"א-כ"ד)

חיבור ומשמעות בין המילים: איש - אישה.

האישה היא חלק מהאיש - לקחו אותה מאיש.

יחד הם משלימים זה את זה.

בחוברת משימת השלמה על-פי פסוקים כ"א-כ"ג.

**אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

הנושא	הפרק	מספר שיעורים
חטא האכילה מעץ הדעת טוב ורע והעונש	ג'	6
חלוקת הפרק לנושאים		
הנחש מפתה את האישה (א'-ה') האישה והאדם אוכלים מפרי עץ הדעת טוב ורע (ו'-ז') ה' מוכיח את האדם על החטא (ח'-י"ג) העונש לנחש (י"ד-ט"ו)	העונש לאשה (ט"ז) העונש לאדם (י"ז-י"ט) קריאת השם לאשה (כ') כותנות עור (כ"א) גירוש האדם וחוה מהגן שבעדן (כ"ב-כ"ד)	

עמוד 32 בחוברת

הנחש מפתה את האשה (א'-ה')

הנחש היה חיה מחוכמת (ערום - מלשון עורמה = חוכמה). לפני החטא הלך הנחש כמו אדם, בקומה זקופה, והיו לו ידיים ורגליים. הוא שאל את האשה: "האם אסור לכם לאכול מכל עצי הגן?" הנחש ידע שמותר, אך רצה לדבר אתה כדי לפתות אותה. (לשון רש"י: להיכנס עמה בדברים).

אחרי אכילתם מפרי עץ הדעת טוב ורע נפקחו עיני השכל שלהם, (לפי המדרש: ונכנס בהם יצר הרע). הם הבינו שהם ערומים והתביישו, ולכן תפרו לעצמם בגדים מעלים של עץ התאנה והקיפו את גופם. יש מחז"ל שאומרים, כי העץ שאכלו ממנו היה עץ תאנה, וממנו עשו חגורות (ראו מקור לקמן). ראוי להזכיר זאת בשיעור הפרונטלי, וראו גם בסגנון שאלה 1 לפסוק ו'.

לפניכם הצעה ללימוד התשובה לשאלה מס' 1 בחלק האחרון של עמוד 32

ניתן להסביר בפסוקים "כל המוסיף גורע" לפי הדרך הבאה:

המקור	כתוב בתורה	מי אמר למי?
פרק ב' פסוק י"ז.	וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ, כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת.	ל_____
פרק ג' פסוק ג'.	וּמִפְרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַגֵּן אָמַר אֱלֹדִקִּים: לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ, וְלֹא תִגְעוּ בוֹ, פֶּן תָּמָתוּן.	ל_____

1. מה הוסיפה האשה על דברי ה' לאדם?

2. מי אמר לה הוספה זו?

3. מה קרה כתוצאה מהוספה זו?

4. הנְשִׁימָה: מִכָּאן לְמִדּוֹ חֵז"ל: "כָּל הַמוֹסִיף _____".

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

להעשרה: מקור: מסכת ברכות דף מ': מהו העץ שחטאו בו האשה והאדם? אילן שאכל ממנו אדם הראשון, רבי מאיר אומר: "גפן היה, שאין לך דבר שמביא יללה על האדם אלא יין, שנאמר: וישת מן היין ויישכר".

רבי נחמיה אומר: "תאנה הייתה, שבדבר שנתקלקלו בו נתקנו, שנאמר: ויתפרו עלה תאנה".
רבי יהודה אומר: "חיטה הייתה, שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן".

רשות: הנחש בא בעורמה לאשה כדי להכשיל אותה. הנחש מסמל את יצר הרע, לכן אין להיכנס עמו למשא ומתן אלא להתעלם ממנו מלכתחילה. (יש עוד הרבה מה להאריך כאן).

עמוד 33 בחוברת

ראו הכותרת והתמונה. אין בכוונתנו ללמד את עובדת היותם ערומים - נושא זה נתון לשיקול דעתם של המורים. מטרת הכותרת והתמונה לחבר בין פסוקי התורה למושגים קיימים, וזו אחת מהדרכים: שם - ותמונה.

לבחירה: המורים יכולים ללמד על עץ התאנה ועל עליו הגדולים, על היותו משבעת המינים, ואת דברי רבי נחמיה האומר: "תאנה הייתה, שבדבר שנתקלקלו בו נתקנו, שנאמר: ויתפרו עלה תאנה".

פעילות קבוצתית: ניתן להביא עלי תאנה להניח על בריטול לצייר ולתלות בכיתה את המקור והציור.

ה' מוכיח את האדם על חטאו (ח'-י"ג)

חשוב להדגיש: ה' יודע הכול, ויש שכר ויש עונש.
האדם לא יכול להתחבא מפני ה', כי ה' נמצא בכל מקום ויודע הכול - אפילו את מחשבות האדם.
ה' יודע היכן האדם, ובכל זאת שאל אותו: "איפה?" רק כדי לא להפחיד אותו.
כדברי רש"י לפסוק ט': "נכנס עמו בדברים, שלא יהא נבהל להשיב אם יענישו פתאום".

לבחירה: ללימוד בשיעור הפרונטלי: מדוע לא פנה ה' לנחש?
תשובה על-פי רש"י לפרק ג' פסוק י"ד, ד"ה "כי עשית זאת": מכאן שאין מהפכים בזכותו של מסית, שאלו שאלו למה עשית זאת? היה לו להשיב: דברי הרב ודברי התלמיד, דברי מי שומעין? (סנהדרין כ"ט)

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

עמוד 34 בחוברת

העונש (י"ד-י"ט)

האדם טען שהאשה נתנה לו לאכול; האשה טענה שהנחש פיתה אותה; ה' העניש את שלושתם.

בעמודים 32-34 שבחוברת משימות הבנה וחזרה.

העונש ומי קיבל אותו?

לבחירה: חשוב להסביר את העונשים לפי רמת התלמידים, וכן את הקשר בין העונש למעשה. יש להוסיף: יש דמיון בין האדם לחיה. לאדם נאמר: "בזיעת אפך תאכל לחם... בעיצבון תאכלנה". ולחיה נאמר: "בעצב תלדי בנים". ההשוואה חשובה כדי להבהיר שאין הלידה עונש, כשם שאין העבודה עונש, שהרי נאמר לאדם בהיכנסו לגן שבעדן: "לעובדה ולשומרה". העונש הוא העצבות. לשיקול דעתכם: מדוע לא פנה ה' לנחש? להביא את רש"י כמו שכתבנו למעלה.

פעילות קבוצתית: להביא לכיתה פריטים שמזכירים את העונש לאדם לחיה ולנחש, התלמיד יראה את הפריט לחבריו והם יקבעו איזה עונש מזכיר הפריט.

עמוד 35 בחוברת

קריאת השם לאשה (כ')

אדם קרא לאשתו "חווה", מפני שהיא הייתה אם כל חי. יש להסביר את פשט המילים: האמא של החיים.

כותנות עור (כ"א)

ה' עשה לאדם ולאשתו בגדי עור והלביש אותם. רש"י כותב שני פירושים: (1) "חלוקים חלקים כציפורן מודבקים על עורם". (2) "בגדים משובחים מצמר ארנבת, והוא רך ונעים ללבישה".

גירוש האדם מהגן שבעדן (כ"ב-כ"ד)

הסיבה: (כ"ב) "וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מֵעֵצֵי הַגָּן, וְעָתָה כָּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים, וְאָכַל וְחַי לְעֹלָם. (כ"ג) וַיִּשְׁלַחֵהוּ ה' אֱלֹקִים מִגֵּן עֵדֶן לְעַבֵּד אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִן־הַגָּן."

ראוי להעצים את עונש הגירוש מהגן שבעדן. ה' גירש את האדם ואשתו מהגן שבעדן, והציב בצד מזרח, מבחוץ, את הכרובים כדי שימנעו מהם לחזור, ובידם חרב חדה שמסתובבת. בחוברת עבודת סיכום.

**אזרי"ל לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

הנושא	הפרק	מספר שיעורים
קין והבל	ד'	7
חלוקת הפרק לנושאים		
לידת קין והבל (א'-ב') המנחה לה' וחרון קין (ג'-ד') הריגת הבל והעונש לקין (ח'-ט"ז)	תולדות קין (י"ז-י"ח) נשי למך (י"ט-כ"ד) לידת שת (כ"ה-כ"ז)	

עמודים 36-37 בחוברת

לידת קין והבל והמנחה (ל"ה א'-ז')

יש להראות את הקשר הלשוני: "קין" מלשון "קניתי"; ייתכן גם מלשון "קנאה".
לכל אחד יש בחירה חופשית בעבודת ה', ולכן גם אחים במשפחה אחת יכולים להיות שונים.
הבל מביא קרבן לה' מהטובים שבצאנו. כך צריך לנהוג אדם בקיום מצוות ה': להדר, לקחת ולקנות את הטוב ביותר לכבוד ה', כי הכול שייך לה' (כמובן, במסגרת האפשרויות של האדם).
קין מביא מנחה לה' מהגרועים שבפירות האדמה שגידל לעומתו מביא הבל מבכורות צאנו.
ה' מקבל את קרבנו של הבל, ואינו מקבל את קרבנו של קין.
ה' נותן אפשרות לכל אחד לחזור בתשובה, ומלמד את קין כי ניתן להתגבר על יצר הרע. מכאן נלמד גם אנו, שההתגברות על יצר הרע תלויה בנו.

ראוי להתבונן: הן אצל קין והן אצל הבל נאמר בפסוקים שה' מתייחס גם לאדם המקריב, ולא רק לקורבן. "וישע ה' אל הבל ואל מנחתו. ואל קין ואל מנחתו לא שעה". יש יתרון להבל על פני קין.

בחוברת עבודה מקיפה מלווה בציורים ותמונות.

עמודים 37-38 בחוברת

קין הורג את הבל והעונש לקין (ח-טז)

עבירה גוררת עבירה. קין לא כיבד כראוי את ה', קינא בהבל אחיו, התווכח אתו במריבה, ולבסוף הרג את אחיו. מכאן נלמד להכיר תודה ולכבד את ה' - ולא לקנא ולא להיכנס למריבות שיכולות להביא לידי דברים רעים.

לבחירה: בחז"ל מובא שרבו על חלוקת העולמות. מקור: מדרש רבה, בראשית פרשה כ"ב פסקה ז':

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

(ז) "ויאמר קין אל הבל אחיו, ויהי בהיותם וגו'". על מה היו מדיינים? אמרו: "בואו ונחלוק את העולם". אחד נטל הקרקעות ואחד נטל את המטלטלין. לאחר החלוקה אמר האחד: "הארץ שאתה עומד עליה שלי היא". השני אמר: "הבגד שאתה לובש שלי הוא". האחד אמר: "פרח באוויר מארצי". והשני אמר: "חלוץ את לבושך, ששלי הוא". מתוך הוויכוח "ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו". עד כאן אחת מהאפשרויות למחלוקת ביניהם שבמדרש, המעוניינים, יכולים לעיין במקור ולהחליט אם ללמד, ומה ללמד.

לבחירה: ניתן להשוות בין הפנייה של ה' לקין לפנייה של ה' לאדם הראשון.

ה' מעניש את קין ואומר לו: "קול דמי אחיך... "דמי" - בלשון רבים, משום שהורג נפש אחת נחשב שהרג גם נפשות רבות שהיו צריכים לצאת מההרוג. (רש"י)

ה' מעניש את קין בשני עונשים, וקין מבקש רחמים. בחוברת כתבנו את הפסוק, והתלמידים מתבקשים לשייך בפסוק את העונשים הכתובים בו.

ה' שם במצח של קין אות (אות ה' / מדרש), כדי שלא יהרגו אותו, ומבטיח לו שימות רק אחרי שבעה דורות. "אות קין" הפך למושג: מי שעבר עברה, אם אינו חוזר בתשובה שלמה, מעידה עליו העברה ונראית לעיני כול ובכל מקום. קין מתחיל לנדוד בארץ ומקים משפחה.

הצעה: ניתן להמחיש בכיתה את מעשה קין והבל בהנחיית המורים.

זוהי הזדמנות לחנך לשלום, סובלנות, הבנה ויחסים תקינים בין בני אדם; לקבל את השוני ואת העובדה שיש טובים ממני; לנסות לגשר על פערים בדרכי שלום ולא באלימות. הרצח הראשון המוזכר בתורה התבצע מקנאה, והעונש הוא קושי בחיים: עבודת האדמה, התרחקות מבני אדם ("נע ונד") ו"אות קין", המלווה את הרצח בכל ימי חייו; וכדברי קין: "גדול עונוי מנשא". (יש עוד מה להאריך מצד הדיבר "לא תרצח"! ניתן להזכיר ולפתח עוד ועוד...)

מי הרג את קין אחרי שבעה דורות?

תשובה לשאלה בחוברת בעמוד 38

התשובה: למך הרג בטעות את קין ואת תובל-קין!
לקמן הצעה למורים לבניית המהלך והסבר הפסוקים

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

הקדמה לתשובה על-פי רש"י לפרק ד' פסוק ט"ו, ד"ה: "לכן כל הורג קין".
זה אחד מן המקראות שקצרו דבריהם ורמזו ולא פירשו.
"לכן כל הורג קין" לשון גערה. כה יעשה לו, כך וכך עונשו, ולא פירש.
"שבעתיים יוקם" - איני רוצה להינקם מקין עכשיו; לסוף שבעה דורות אני נוקם נקמתי ממנו -
שיעמוד **למך** מבני בניו ויהרגהו.

התשובה על-פי רש"י לפרק ד' פסוק כ"ג
הפסוק: "וַיֹּאמֶר לְמַךְ לְנַשְׁיוֹ: עֲדָה וְצֵלָה, שְׁמַעַן קוֹלִי,
נָשִׁי לְמַךְ, הָאֲזֹנָה אִמִּיתִי,
כִּי אִישׁ הָרַגְתִּי לְפָצְעִי,
וַיֵּלֶד לְחִבְרֹתִי".

הסבר הפסוק על-פי רש"י

למך הרג בטעות את קין ואת תובל-קין! כך קרה הדבר: למך היה עיוור, ובנו תובל-קין מוליך אותו לכל מקום. פעם, כשהלכו לצוד, ראה תובל-קין את קין מרחוק, וקין היה נדמה לו כמו חיה. לכן אמר תובל-קין לאביו למשוך בקשת ולירות חץ, ולמך פגע בקין והרג אותו וכשנודע ללמך שהרג את קין בטעות, הצטער והכה כף לכף, ובלי כונה הרג גם את בנו תובל-קין בין כפות ידיו.
בפירוש זה מיושב גם ההסבר בפסוק: מיהו האיש? ומיהו הילד?

לידת שות: פרק ד' פסוקים כ"ה-כ"ו.
ראו גם פרק ה' פסוק ג', בעמוד הבא במד"ל.

בחוברת סגנונות עבודה משולבים לסיכום הלימוד.

**אזרי'ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

הנושא: ספר תולדות אדם	פרק ה'	מספר השיעורים - 2
-----------------------	--------	-------------------

עשרה דורות מאדם ועד נח

אדם א'-ה'	(א) "זה ספר תולדות אדם ביום ברא אלהים אדם, בדמות אלקים עשה אותו.
	(ב) זכר ונקבה בראם, ויברך אתם ויקרא את שמם אדם ביום הבראם.
	(ג) ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת.
	(ד) ויהיו ימי אדם אחרי הולידו את שת שמנה מאת שנה ויולד בנים ובנות.
	(ה) ויהיו כל ימי אדם אשר חי תשע מאות שנה ושלשים שנה וימת.
ת ו'-ח'	(ו) ויחי שת חמש שנים ומאת שנה ויולד את אנוש.
	(ז) ויחי שת אחרי הולידו את אנוש שבע שנים ושמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות.
	(ח) ויהיו כל ימי שת שתים עשרה שנה ותשע מאות שנה וימת.
אנוש ט'-י"א	(ט) ויחי אנוש תשעים שנה ויולד את קינן.
	(י) ויחי אנוש אחרי הולידו את קינן חמש עשרה שנה ושמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות.
	(יא) ויהיו כל ימי אנוש חמש שנים ותשע מאות שנה וימת.
קינן י"ב-י"ד	(יב) ויחי קינן שבעים שנה ויולד את מהללאל.
	(יג) ויחי קינן אחרי הולידו את מהללאל ארבעים שנה ושמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות.
	(יד) ויהיו כל ימי קינן עשר שנים ותשע מאות שנה וימת.
מהללאל ט"ז-י"ז	(טו) ויחי מהללאל חמש שנים ושלשים שנה ויולד את ירד.
	(טז) ויחי מהללאל אחרי הולידו את ירד שלשים שנה ושמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות.
	(יז) ויהיו כל ימי מהללאל חמש ותשעים שנה ושמנה מאות שנה וימת.
ירד י"ח-כ'	(יח) ויחי ירד שתים ושלשים שנה ומאת שנה ויולד את חנוך.
	(יט) ויחי ירד אחרי הולידו את חנוך שמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות.
	(כ) ויהיו כל ימי ירד שתים ושלשים שנה ותשע מאות שנה וימת.
חנוך כ"א-כ"ד	(כא) ויחי חנוך חמש ושלשים שנה ויולד את מתושלח.
	(כב) ויתהלך חנוך את האלקים אחרי הולידו את מתושלח שלש מאות שנה ויולד בנים ובנות.
	(כג) ויהי כל ימי חנוך חמש ושלשים שנה ושלש מאות שנה.
מתושלח כ"ז-כ"ז	(כד) ויתהלך חנוך את האלקים ואיננו, כי לקח אתו אלקים.
	(כה) ויחי מתושלח שבע ושמנים שנה ומאת שנה ויולד את למך.
	(כו) ויחי מתושלח אחרי הולידו את למך שתים ושמנים שנה ושבע מאות שנה ויולד בנים ובנות.
למך כ"ח-ל"א	(כז) ויהיו כל ימי מתושלח תשע ושלשים שנה ותשע מאות שנה וימת.
	(כח) ויחי למך שתים ושמנים שנה ומאת שנה ויולד בן.
	(כט) ויקרא את שמו נח לאמר: זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו מן האדמה אשר אברה ה'.
נח	(ל) ויחי למך אחרי הולידו את נח חמש ותשעים שנה וחמש מאת שנה ויולד בנים ובנות.
	(לא) ויהי כל ימי למך שבע ושבעים שנה ושבע מאות שנה וימת.
(לב) ויהי נח בן חמש מאות שנה, ויולד נח את שם את חם ואת יפת".	

אדריך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

חמברת כתבנו שאלות כלליות וקצרה. באז"ל הרחבנו הביאור הפרק על אנת
לאפשר לאוריק נגישות ולהותיר לשיקול דעתך אה עלמא ועד כאה.

עלמה: מדוע פירטה התורה את עשרת הדורות מאדם ועד נח?
ומה המסר הלימודי והחינוכי מפרק זה?

תשובה שכתובה באסכת אבות פרק ה' אשנה ב'
"עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו,
שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שהביא עליהם את מי המבול".

אדם / פרק ה', פסוקים א'-ב'.

בתחילת פרק ה' מספרת לנו התורה שאדם וחוה נבראו בידי ה'. לאחר שברא אותם בירך אותם ה'
וקרא את שמם "אדם". התורה רומזת שביום שנבראו כבר הולידו, כי נולדו גדולים.

אדם - מקור השם

מובא במדרש רבה בראשית, פרשה י"ז פסקה ד': אמר לו הקב"ה (לאדם): "אתה, מה שמך?" אמר לו:
"נראה לי שאקרא לי אדם, שנבראתי מהאדמה". חזר ושאלו: "ואני, מה שמך?" ענה אדם: "לך נאה
שתיקרא א-ד-נ-י, כי אתה אדון העולם".

פסוק ה': "ויהיו כל ימי אדם אשר חי תשע מאות שנה ושלושים שנה וימת".
אדם הראשון היה צריך לחיות 1,000 שנה (יום של הקב"ה שווה אלף שנה), אלא שנתן משנותיו 70
שנה לדוד המלך, ולכן חי רק 930 שנה. **(מדרשים / לא חייבים ללמד).**
כשאדם הראשון מת, קבר אותו חנוך הצדיק במערת המכפלה (סדר עולם). חנוך היה מבני-בניו של שת
דור שביעי מאדם הראשון.

שת / פרק ה' פסוק ג'

שת נברא בצלם אלוקים / שת - ממנו הושתת העולם .

רק כאשר היה אדם בן 130 שנה, הוליד בן כדמותו וכצלמו וקרא את שמו שת.
הפסוק: "ויחי אדם ושלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת"
רש"י לפסוק ג', ד"ה "שלשים ומאת שנה": עד כאן פירש מן האשה (ב"ר).
רמב"ן לפסוק ג', ד"ה "ויולד בדמותו כצלמו": ידוע כי כל הנולדים מן החיים יהיו בדמות המולידים
ובצלמם, אבל בעבור שנתעלה האדם בדמותו וצלמו, שאמר בו (לעיל ה' א') בדמות אלהים עשה אותו,
פירש כאן שאף תולדותיו היו כן באותו הדמות המעולה, ולא אמר זה בקין והבל, כי לא רצה להאריך

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

בהם; אבל פירש כן בשת, שהעולם הושתת ממנו, או מפני שהאדם נברא בתכלית שלמות היצירה, הגיד בשת כי היה כמוהו בכח וביופי. (ע"כ)

אף-על-פי שלמדנו (לעיל) שחזה קראה את שמו שת, "כי שת לי אלוקים בן אחר תחת הבל כי הרגו קין" - גם אדם קרא לו שת! אבל מסיבה אחרת: כי ממנו הושתת העולם, ואנו כולנו מבני-בניו של שת, כי הבל נהרג, ובני קין מתו במבול. כלומר: חזה קראה לו מלשון נתן, ואדם - מלשון יסוד. שת היה צדיק מהראשונים. (ספורנו)
אחרי שהוליד את שת, חי אדם עוד שמונה מאות שנה והוליד עוד בנים בנות.

חנוך / פרק ה' פסוק כ"ד

לבחירה / לשיקול דעתם של המורים.

הפסוק: "וַיִּתְּהֶלֶךְ חֲנוֹךְ אֶת הָאֱלֹקִים וַאֲיֵנָּה, כִּי לָקַח אֹתוֹ אֱלֹקִים".
הסבר של רש"י, ד"ה "וַיִּתְּהֶלֶךְ חֲנוֹךְ": (ב"ר) צדיק היה, וקל (ס"א וקבל) בדעתו לשוב להרשיע, לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו וזהו ששינה הכתוב במיתתו לכתוב ואיננו בעולם למלאות שנותיו. "כי לקח אותו" - לפני זמנו, כמו (יחזקאל כ"ד) הנני לוקח ממך את מחמד עיניך.

מתושלח / פרק ה' פסוק כ"ז

האדם שחי הכי הרב שנים / פסוק כ"ז

"וַיְהִי כָּל יְמֵי מֶתוֹשֶׁלַח יִתְּשַׁע וְשָׁנָיִם שָׁנָה וַתְּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת".

למך ובנו נח / פרק ה' פסוקים כ"ח-ל"ב

למך הוזכר בפרק שעבר (פסוק כ"ג) כמי שהרג בטעות את קין

ללמך נולד בן, וקרא את שמו נח, כלומר: זה יניח ממנו (יקל מעלינו) את קושי העבודה; כי עד שבא נח היו קשיים לבני דורו: לא הייתה להם מחרשה לחרוש, והיו חורשים בידיים בעבודה קשה; והאדמה, שהייתה מקוללת מאדם הראשון, הצמיחה קוצים ודרדרים במקום החיטים שנזרעו. אך כשנולד נח השתנה המצב, כי הוא יצר מחרשה שתקל את החרישה, והקללה הסתיימה בימיו.
(רש"י / ומדרש תנחומא)

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

כל הנולדים לפני נח - היו ידיהם שלמות והדוקות בלי חילוק אצבעות, אך נח נולד עם חיתוך אצבעות, כמונו, ואמר: זה ודאי ינחמנו מעצבון ידינו, כי אין ידו עשויה כמעדר לחפור. (מדרש אבכיר)
למך חי 777 שנים והיה הדור התשיעי מבריאת העולם.

נח היה הדור העשירי מבריאת העולם, וכשהיה בן חמש מאות שנה, הוליד שלושה בנים. הגדול היה יפת, אחריו חם, והקטן שם. ומדוע כתבה התורה את **שם** ראשון ביחס לאחיו? לפי שהיה צדיק, ונולד מהול, ואברהם אבינו יצא ממנו, לכן הקדימו לפני כולם. (מדרש)

להשלמת המבואות אנו כותבים בשלמות את מדרש תנחומא לבראשית פרק י"א.

"ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו". מנין היה יודע לומר זה ינחמנו ממעשינו וגו'? וכי נביא היה? אמר רבי שמעון בן יהוצדק: "למודין היו שבשעה שאמר לו הקב"ה לאדם: ארורה האדמה בעבורך, בעצבון תאכלנה כל ימי חיך. אמר אדם: "ריבונו של עולם, עד מתי?" אמר לו: "עד שייוולד אדם מהול". כיוון שנולד נח מהול, מיד ידע למך ואמר: "ודאי זה ינחמנו" וגו'. ומהו "ממעשינו ומעצבון ידינו"? קודם שנולד נח, לא כשהיו זורעין - היו קוצרין, אלא היו זורעין חיטים וקוצרים קוצים ודרדרים. כיוון שנולד נח, חזר העולם ליישובו: קצרו מה שזרעו, זורעין חיטין וקוצרין חיטים, שעורים וקוצרין שעורים. ולא עוד, אלא עד שלא נולד נח עושין מלאכה בידיהם, לכך כתיב "ומעצבון ידינו". נולד נח - התקין להם מחרשות ומגלות וקרדומות וכל כלי מלאכה.

הנושא	הפרקים	מספר השיעורים
תחילת דור המבול	ו'	2
בני האלוקים באים אל בנות האדם (א'-ד')	ה' מחליט למחות את האדם מעל פני האדמה (ה'-ח')	
סוף פרשת בראשית		

פרק ו': מפסוק א' עד פסוק ח' בפרשת בראשית / מפסוק ט' עד פסוק כ"ב בפרשת נח

"בני האלוקים" ההסבר: בני השרים והשופטים.

כשהחלו בני האדם להתרבות בעולם ונולדו להם הרבה בנות, ראו בני השרים והשופטים את בנות האדם שהן יפות, ולקחו להם נשים מכל אשר בחרו. כך עשו שתי רעות: (1) כל אשה לפני נישואיה - התחתנו עמה תחילה; (2) גנבו נשים נשואות והתחתנו אתן בעל כורחן; וכיוון שכך עשו השופטים, לא היה מי שימחה בידם, ונהיה הכול פרוץ ומופקר.

אדריך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

אחרי שראה ה' את העברות שהאנשים עושים, אמר: "אני לא אשקול תמיד על החוטאים אם לסלוח להם או להענישם, שהרי האדם עשוי מבשר, ויודע הוא שכשימות יעלה תולעים - ובכל זאת הוא חוטא ואינו נכנע, כל שכן אילו היה עשוי מאש, ודאי שלא היו נכנע לפניי: אלא אני קובע זמן ואני מחכה להם עוד מאה ועשרים שנה. אם עד אז יחזרו בתשובה - אסלח, ואם לא - אשחית אותם ואת העולם".

הנפילים היו מלאכים שנפלו מהשמים בימי אנוש. אף שראו בעונש של דור אנוש שהאוקיינוס הציף שלישי מהעולם, לא חזרו בתשובה, אלא הם ובניהם הענקים - שנולדו מחתונת המלאכים עם בנות האדם - המשיכו לחטוא ולהחטיא את כל בני דורם: למרוד בה' ולעבוד עבודה זרה, והחטיאו גם את דורו של נח.

"אנשי השם" היו השרים החשובים המפורסמים (ששמוס מפורסם בתורה) מצאצאי קין, והם: חנוך, עירד, מחויאל, מתושאל. ה' ראה שהאדם ממשיך לחטוא ובעולם מתרבים החטאים, ושכל מחשבותיהם אך להרע.

ה' התעצב. פירוש: התאבל - לשון מושאלת, שהרי לה' אין גוף ולא דמות הגוף; ולשון "התעצב" הוא רק על מנת שבני אדם יבינו במסגרת האפשרויות האנושית עלי אדמות. כאמור, ה' התעצב והתחרט על שברא את האדם, כי מידת ה' היא חסד, וכשעושה דין מתעצב כביכול.

אמר ה' למתושלח ולנח ולשאר חסידי העולם שיוכיחו את העם לחזור בתשובה; כי אם לא יחזרו בתשובה, עתיד ה' להביא מבול ולהשמיד את כל האנשים מעל פני האדמה, ואפילו את בעלי החיים, כי הכול נברא בשביל האדם, ואם אין אדם, אין צורך בעולם. ("ח") "וַיִּנָּח מִצָּא חֵן בְּעֵינֵי ה'".

נח היה צדיק, ומעשיו נעימים וטובים. הוא מצא חן בעיני ה', ולכן החליט ה' להשאירו בחיים ולא להורגו עם שאר הרשעים ולברוא ממנו עולם חדש. (נח = חן)

בחוברת עבודת סיכום בנושא.

סוף פרשת בראשית

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

פרשת נח

מספר השיעורים	הפרקים	הנושא	נח והמבול (25)
2	ו'	בני דורו של נח	
נח איש צדיק בדור של רשעים (ט'-י"ב)			
4	ו'	ההכנות למבול	
ה' מצווה את נח לבנות תיבה (י"ג-י"ז) ה' מקים ברית עם נח (י"ח-כ"ב)			
4	ז'	המבול	
ה' מצווה את נח לבא אל התיבה עם משפחתו והחיות (א'-ד') תחילת המבול וכניסת נח והחיות אל התיבה (ה'-ט"ז) התגברות המים (י"ז-כ') גוויעת כל בשר (כ"א-כ"ב) מחיית כל היקום (כ"ג-כ"ד)			
4	ח'	היציאה מן התיבה וקרבן נח	
ירידת המים (א'-ה') נח שולח את העורב ואת היונה (ו'-י"ד) היציאה מהתיבה וקרבן נח (ט"ז-כ"א)			
5	ט'	הקשת נח ובניו לאחר המבול	
ה' מברך את נח (א'-ב') ופסוק ז' היתר אכילת בשר (ג'-ד') איסור רציחה (ה'-ו') ה' כורת ברית עם נח וזרעו (ח'-י"ז) שכרות נח וקללת כנען (י"ח-כ"ט)			
3	י'	צאצאי נח ותפוצתם	
בני יפת (א'-ה') בני חם (ו'-כ') בני שם (כ"א-ל"ב)			
3	י"א	עשרה דורות מנח ועד אברם	
מגדל בבל ודור הפלגה (א'-ט') שם עד תרח (י'-כ"ז) משפחת תרח (כ"ח-ל"ב)			

**אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

הנושא	הפרקים	מספר השיעורים
בני דורו של נח	ו'	2
נח איש צדיק בדורו של רשעים (ט'-י"ב)		

עמודים 41-43 בחוברת

המלצה למורים להסביר את המושגים "צדיק", "תמים" - מונחים משמעותיים בעולם הדתי-אמוני.

נח היה צדיק תמים. רק הוא הלך בדרך ה' - ואילו אנשי דורו לא נהגו כך. הצדיקים שהיו בדור הקודם נפטרו לפני המבול. מתושלח נפטר סמוך למבול, וה' המתין לכבודו, ורק אחרי שבעת ימי אבלו הביא את המבול. (רמב"ן)
נח לא היה ככל אבותיו, שהולידו בנים ובנות, אלא היה האדם הראשון בעולם שהיו לו רק בנים, בלי בנות. (רמב"ן).

סדר תולדותם היה: יפת, חם, שם; אך התורה הזכירה בראשונה את שם בעבור מעלתו בצדקות. לאשת נח קראו נעמה. היא הייתה בתם של למך וצילה, ואחותו של תובל קין.

(יא) "וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹקִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס."

(יב) "וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה, כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דְּרֹכָו עַל הָאָרֶץ."

(יג) "וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים לְנֹחַ: קַח כָּל בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי, כִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם, וְהִנֵּנִי מַשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ."

"וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס": אנשי הארץ התקלקלו בגלל העברות שעשו.

"הָאָרֶץ": אין הכוונה לאדמה, אלא ליושבי הארץ.

"חָמָס": פירושו גזל, שהיו גוזלים זה מזה.

הסבר נוסף לכתוב **"וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס":** גם האדמה התמלאה בגזל.

אדם היה מפקיד כסף אצל חברו ומורחו בשמן אפרסמון, והנפקד היה מניח אותו בתוך הקרקע עם האוצרות שלו. בלילה היה בא המפקיד לבית הנפקד, ולפי ריח האפרסמון היה מגלה את מקום האוצרות וגונב את הכול. לכן כתוב "וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס". (חז"ל)

אף-על-פי שאנשי דור המבול עברו על שלוש העברות הקשות ביותר, לא נחתם גזר דינם אלא על **הגזל**. כתב הרמב"ן: משום שהגזל הוא רע לשמים ורע לבריות. יש להרחיב בגנות המידה הרעה הנקראת "גזל" ולשאול: כיצד ניצל בימינו מהמידה הרעה הזו?

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

"כי השחית כל בשר": לא רק האנשים קלקלו את דרכם, אלא אפילו הבהמות ושאר הבריות עשו עבירות והתחתנו מין בשאינו מינו; ולעיל הזהיר ה' "בהמה ורמש וחיתו ארץ למינה".

הדגים לא קלקלו את דרכם, ככתוב: "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ". מכאן למדו: אבל לא דגים שבים.

בחוברת עבודת סיכום על תולדותיו של נח ובני דורו.

צדיק תמים. מפרש התרגום: זכאי ושלם.

אפשר להסביר:

"צדיק" מלשון "צדק" - "צודק" ומצדיק את הדין עליו, כי יודע שהכול משמים.

צדק הוא ההפך מגזל - המידה המגונה שהייתה בדורו של נח.

יש להדגיש שקיים צדק בעולם, וה' מעניש את הרשעים ומשלם שכר טוב לצדיקים.

ניתן לקיים דיון על אמונתו של נח מול הרשעים.

הנושא	הפרקים	מספר השיעורים
ההכנות למבול	ו'	4
ה' מצווה את נח לבנות תיבה (י"ג-י"ז) ה' מקים ברית עם נח (י"ח-כ"ב)		

ה' מצווה את נח לבנות תיבה (י"ג-י"ז)

ה' מגלה לנח על רצונו להביא מבול על הארץ ומצווה עליו לבנות תיבה, כדי שהוא, משפחתו ובעלי החיים ייכנסו לתוכה וינצלו מהמבול.

עשרה פרטים בבניית תיבת נח

1. "עשה לך תבת עצי גפר." 6. ושלשים אמה קומתה.
2. קנים תעשה את התבה.
3. וכפרת אותה מבית ומחוץ בכפר.
4. נשלש מאות אמה ארך התבה.
5. ומששים אמה רחבה.
7. צהר תעשה לתבה.
8. ואל אמה תכלנה מלמעלה.
9. ופתח התבה בצדה תשים.
10. תחתים שנים ושלשים תעשה.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

בחוברת משימות השלמה להבנת הכתוב בתוספת ציורים להמחשה.
הבנת המושגים: אורך, רוחב וגובה, ממה היתה עשויה התבה? במה ציפו אותה?

רשות: שלוש קומות בתיבה לצורך: 1. בעלי-החיים; 2. משפחתו של נח; 3. לאשפה.
ציפוי התיבה מבית ומחוץ בזפת: ניתן לעשות השוואה לתיבת משה רבנו.
ניתן לערוך ניסוי בכיתה: חומרים ששוקעים במים וחומרים שצפים.

ממדרשי חז"ל.

שאלה: מדוע ציווה ה' את נח שיטרח כל כך הרבה זמן לבנות תיבה?
והרי יש לה' הרבה דרכים להציל את נח בלי טרחה!

תשובה: ה' ציווה את נח לעשות את התיבה במשך מאה ועשרים שנה, כדי שהאנשים ישאלו אותו: "למה אתה עושה תיבה?" ונח יענה להם: "כי ה' אמר שאם לא תחזרו בתשובה, הוא יביא מבול, ורק מי שיהיה בתיבה יינצל". ואולי ישמעו את דברי נח ויחזרו בתשובה, כי ה' רוצה שיחזרו בתשובה, וכך לא יצטרך להעניש את החוטאים. בכל זאת בני דורו של נח לא חזרו בתשובה, לכן ה' העניש אותם: הביא עליהם מבול, וכולם מתו, ורק נח הצדיק ומשפחתו נצלו.

ניתן להמחיש בכיתה את עמידתו של נח מול בני דורו, השאלות ושאלו והתשובות שהשיב.

ה' מקים ברית עם נח (י"ח-כ"ב)

ומה הברית?

1. שהאוכל שהוא מכניס לתיבה לא יתקלקל.
 2. שהרשעים לא יהרגו את נח.
- הרשעים אמרו: אם נח ייכנס לתיבה, הם יהרגו אותו וישברו את התיבה.

ה' אמר לנח שייכנסו לתיבה לפי הסדר הזה:
קודם הזכרים - נח ושלוש בניו.
אחר כך הנקבות - אשתו נעמה ונשי בניו.
וביחד הם היו שמונה בני אדם. (רש"י)

בחוברת משימה: כמה בעלי-חיים וטמאים נכנסו לתיבה?
כמה בני אדם נכנסו לתיבה?

שאלה לדיון בכיתה: מדוע היו באי התיבה זקוקים להבטחה זו?

**אזרי"ל לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

עאנזיק 44-48 בחוברת

(י"ט) ה' ציווה על נח שיכניס לתיבה מכל החי, שנים מכל מין. למשל: שני פילים, שני אריות, ומהשניים יהיו אחד זכר ואחת נקבה. פירוט לציווי זה בפרק הבא, פסוק ז'.

לפניכם הפירוש לפסוק כ'

מֵהָעוֹפֹת	מֵהָעוֹף
לְסוֹג נָשְׁלוֹ	לְמִינֵהוּ
וּמִהַבְּהֵמֹת	וּמִן הַבְּהֵמָה
לְסוֹג נָשְׁלָהּ	לְמִינָהּ
מִכָּל הַזּוּחָלִים עַל הָאָדָמָה	מִכָּל רֶמֶשׂ הָאָדָמָה
לְסוֹג נָשְׁלוֹ	לְמִינֵהוּ
נְשִׁים מִכָּל סוֹג	נְשִׁים מִכָּל
יָבֹאוּ אֵלֶיךָ מֵעֲצָמָם	יָבֹאוּ אֵלֶיךָ
כְּדִי שִׁישְׁאָרוּ בַחַיִּים	לְהַחְיֹת

בפסוק כ' כתוב שלוש פעמים אותו עניין: **לְמִינֵהוּ, לְמִינָהּ, לְמִינֵהוּ**. פירוש: מהעופות ומהבהמות שדבקו בבני מינם ולא חטאו.

נח שאל את ה': "כיצד אביא את כל המינים? האם אכנס ליערות ולכל המקומות ואחפש שניים מכל סוג, אפילו מהנמלים?" גם שאל: "כיצד אדע שהחיות האלו לא עשו עברות וראויות להיכנס לתיבה?" אמר לו ה': "נח, אתה תעמוד ליד התיבה, וכל בעלי-החיים שבעולם יבואו אליך מעצמם בדרך נס עד ליד התיבה, ואת מי שהתיבה תסכים לקלוט - סימן שהוא לא עשה חטא. שניים מכל סוג וכן מהעופות רק את אלו שלא חטאו.

אשיאה בעאנז 45 בחוברת

בעלי-החיים באו מעצמם לתיבה. דיון בכיתה: מדוע?

**אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

הנושא	הפרקים	מספר השיעורים
המבול	ד'	4
ה' מצווה על נח לבוא לתיבה (א'-ד') תחילת המבול וכניסת נח לתיבה (ה'-ט"ז) / התגברות המים (י"ז-כ') גויעת כל בשר (כ"א-כ"ב) / מחיית כל היקום (כ"ג-כ"ד)		

ה' מצווה על נח להיכנס לתיבה. הוא עושה זאת באמצע היום, כדי שכולם יראו שהוא צדק בכל השנים כשאמר לכולם לחזור בתשובה; וגם להראות שהוא לא מפחד מאנשים וסומך על ה' שיציל אותו מהמבול ומן הרשעים שרוצים למנוע את כניסתו לתיבה. (הם היו כל כך רשעים, שגם ברגעים אלו לא חזרו בתשובה.)

כתוב בפסוק ח': **מִן הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָנָה טְהוֹרָה.**
ולא כתוב בפסוק: מִן הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה.
הפסוק האריך ושינה את לשונו. מכאן שצריך לדבר בלשון נקייה.

משימה בעמוד 44 בחוברת

לערוך בכיתה דיון על דיבור בלשון נקייה ולשוחח זה עם זה בלשון נקייה.
התווית המשימה ותיחומה ייעשו על-ידי המורים לפי הבנתם.

משימה בעמוד 45 בחוברת

בעלי-החיים הגיעו בעצמם לתיבת נח. ניתן לשוחח על הנס הזה ולחזק את האמונה כי כל העולם מונהג בידי ה' יתברך.

עמוד 46 בחוברת

יש בעלי-חיים טהורים, ויש בעלי-חיים טמאים. את הטהורים ניתן להקריב קרבן לה' וגם מותר לאכול. משימה בחוברת: בנושא בעלי-חיים טהורים ובעלי-חיים טמאים.

מדוע נקרא המבול בשם זה? שלוש סיבות לכך.
בחוברת משימה - מקור לתשובה על-פי רש"י לפרק ו' פסוק י"ז
ד"ה "מבול": "שבילה את הכול, שבלבל את הכול, שהוביל את הכול מן הגבוה לנמוך".

"בַּעֲפָצָם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ... אֶל הַתֵּבָה" (פסוק י"ג): באמצע היום - לעיני כולם.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

עאנזיק 47-48 בחוברת

המים באו משלוש המקורות.

על-פי הכתוב ניתן למנות חמישה שלבים בירידת מי המבול.

בחוברת משימה בשילוב תמונות להמחשה.

יש לאפשר לתלמידים לחשוב ולתאר: כיצד התמודד נח עם סביבה של אנשים רשעים?
מה אמרו האנשים במשך 120 שנה, כשבנה נח את התיבה? ומה ענה להם?
כיצד הצליח נח להעביר את האמונה בה' לאשתו, לבניו ולכלותיו?
מה ההכנות שעשה לקראת ימי המבול?
מה הרגיש ברגע שהתחיל הגשם ונצטוו להיכנס לתיבה?
כיצד עברו עליו ועל בני ביתו הימים והלילות בתיבה?
כיצד דאג לבעלי-החיים ולבני ביתו?
מה חשבו יושבי התיבה שיהיה אחרי המבול?

יש המדמים את היהודי בעולם לתיבת נח:

יחיד בתוך המבול.

לבחירה: לפתח את הדימוי לתיאור רגשי ושכלי לפי הכתוב לעיל,
ובכך לחזק את האמונה בה' יתברך בכל זמן ובכל מצב.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

הטבלה להבנת הפסוקים,
לידיעה כללית ושימוש לפי
הצורך,
בחוברת צמצמו לחמישה
שלבים עיקריים.

מה קרה במבול? השלבים והתוצאות

הפסוקים והסברים

**"וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל הָאָרֶץ, וַיָּרְבוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת הַתֶּבֶה,
וּתְרָם מֵעַל הָאָרֶץ."**

פסוק י"ז
שלבים
א'-ב'

המבול ירד ארבעים ימים וארבעים לילות בלי הפסק, ורק אחר כך הרימו המים את התבה מעל הארץ. המבול בא משלשה מקורות: (1). הגשם; (2). ארבת השמים; (3). מעינות תהום רבה.

"וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיָּרְבוּ מְאֹד עַל הָאָרֶץ, וַתִּלָּךְ הַתֶּבֶה עַל פְּנֵי הַמַּיִם."

פסוק י"ח
שלב ג'

אחרי ארבעים יום המשיכו המים להתגבר עוד יותר ממי התהום - ולא מהגשם ולא מארבות השמים, והתבה כבר שטה על המים, גבוה מהארץ.

"וְהַמַּיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד עַל הָאָרֶץ, וַיָּכֶסּוּ כָּל הַהָרִים הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם."

פסוק י"ט
שלב ד'

מי המבול המשיכו להתגבר, עד שכסו את כל ההרים הגבוהים בכסוי קל של מים. "והמים גברו" - בזרמי המים, שעד עכשו היו רק עוקרים עצים, ועכשו גם עוקרים הרים וגבעות.

"חֲמֵשׁ עָשָׂר אַמָּה מִלְמַעְלָה גָּבְרוּ הַמַּיִם, וַיָּכֶסּוּ הַהָרִים."

פסוק כ'
שלב ה'

המים המשיכו להתגבר, עד שהם כסו ב-15 אמה את ההרים הכי גבוהים.

**"וַיָּגֻעַ כָּל בָּשָׂר הָרֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ, בְּעוֹף הַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבְכָל הַשָּׂרֹץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ
וְכָל הָאָדָם."**

פסוק כ"א

ומה קרה באותם ימים שגברו מי המבול? כל הברואים שהיו בעולם מתו, והפסוק מפרט: (1) בתחלה מתו העופות; (2) ואחר כך הבהמות; (3) ואחר כך החיות שמצאו מסתור בהרים; (4) וכאשר כסו ההרים, מתו גם הרמשים; (5) ולבסוף כל האדם. (מלבי"ם)

"כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפּוֹ מִכָּל אֲשֶׁר בָּחַרְכָּה מֵתוּ."

פסוק כ"ב

כל מי שהיתה בו רוח חיים מת מכל הברואים שביבשה מת במבול; אבל הדגים לא מתו.

"וַיֵּצֵא אֶת כָּל הַיָּקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם, וַיִּמְחוּ מִן הָאָרֶץ, וַיִּשְׁאַר אִךְ נֹחַ וְאֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֶּבֶה."

פסוק כ"ג

ה' מחק את כל הברואים מן הארץ, ונשארו רק נח ואלו שהיו איתו בתבה. אחר שכתוב "וַיָּגֻעַ" - נשמתו של כל הבריות - כתב "וַיֵּצֵא", לומר שנמחו הגופות והיו למים. (רמב"ן)

"וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל הָאָרֶץ חֲמֵשִׁים וּמֵאוֹת יוֹם."

פסוק כ"ד

אחרי ארבעים יום שגבר המבול המשיכו המים להתגבר מעצמם עוד 110 יום, שכן המעינות מהתהום היו פתוחים, ומגשם הם התרבו עד שכסו את ההרים הכי גבוהים בעולם ב-15 אמה של מים. בסך הכל היה המבול 150 יום.

**אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

נושא	פרק	מספר שיעורים
היציאה מן התיבה וקרבן נח	ח'	4
השלבים בהפסקת המבול (א'-ה') נח שולח את העורב ואת היונה (ו'-י"ד) היציאה מהתיבה וקרבן נח (ט"ו-כ"א)		

עמוד 49 בחוברת

השלבים בהפסקת המבול (א'-ה')

ה' זוכר את נח הצדיק ואת מעשיו ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתיבה, שלא השחיתו את דרכם. ה' מעביר רוח על הארץ, והמים נחים מהזעף.

המלצה: לזהות בפסוקים את השלבים בהבאת המבול ובהפסקתו.

בחוברת השלמת מילים במשפטי סיכום.

שאלה בחוברת: כמה זמן שהה נח בתבה?
לפניכם המקורות לתשובה:

נִכְנָס	פָּרָק ז' פְּסוּק י"א	"בַּשָּׁנָה נֶשֶׁת נֶשְׂחָה לַחַי נֹחַ בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁבָעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל מַעֲיִנוֹת תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתָּחוּ."
יִצָּא	פָּרָק ח' פְּסוּק י"ד	"וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁבָעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ יִבְשָׁה הָאָרֶץ."

**אזרי"ל לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

סדר הבאת המבול והפסקתו / למורים: לימוד לפי הצורך.

- (1) בחודש השני בשבעה-עשר יום - התחיל המבול.
- (2) ארבעים יום וארבעים לילה - היה המבול.
- (3) במשך מאה ועשרה יום - התגברו המים.
- (4) מקצה חמישים ומאת יום - המים התחילו להחסיר.
- (5) בחודש השני בשבעה-עשר יום - התיבה נחה על הרי אררט.
- (6) בחודש העשירי באחד לחודש - נראו ראשי ההרים.
- (7) מקץ ארבעים יום - פתח נח את חלון התיבה ושלח את העורב, אך זה לא ביצע את השליחות. (פסוק ז')
- (8) לאחר שבעה ימים - שלח את היונה. אך היא לא מצאה מנוח לכף רגלה וחזרה. (פסוק ח')
- (9) לאחר שבעה ימים - שלח את היונה בפעם השנייה, היא שבה ועלה זית טרף בפיה. (פסוק י')
- (10) לאחר שבעה ימים - שלח שוב את היונה והיא לא חזרה אל התיבה. (פסוק י"ב)
- (11) בחודש הראשון באחד לחודש - חרבו המים, ונח הסיר את מכסה התיבה.
- (12) בחודש השני בשבעה ועשרים יום - יבשה הארץ.

לא כתבנו בחוברת ולפניכם הצעה על-פי שיקול דעתם של המורים: הבנת הפסוק וחיבור תקופת המבול לימינו בזיהוי המקום בארץ-ישראל.

שאלה: אילו מעינות מהמבול נשארו עד היום ליד טבריה?

תשובה על-פי רש"י לפסוק ב', ד"ה "ויסכרו מעינות":

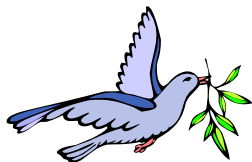
פָּרָק ז' פָּסוּק י"א	לפני המבול נֶאֱמַר	"וַיִּסְכְּרוּ כָּל מַעֲיֵנוֹת תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ".
פָּרָק ח' פָּסוּק ב'	אחרי המבול נֶאֱמַר	"וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנוֹת תְּהוֹם וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם".

"כשנפתחו, כתיב "כל מעינות"; וכאן אין כתיב "כל".
לפי שנשתיירו מהם אותן שיש בהם צורך לעולם, כגון חמי טבריא וכיוצא בהם.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

עמוד 50 בחוברת

נח שולח את העורב ואת היונה. (ו'-י"ד)

לפניכם סיכום על-פי פסוקים ו'-ט"ו
תשובות לשאלות בעמוד 50 שבחוברת

תוצאות השליחות	מטרת השליחות	את מי שלח נח?	
לא ביצע את השליחות.	לבדוק: הקלו המים?	את העורב	פסוק ז'
לא מצאה מנוח לכף רגלה ולכן חזרה לתיבה.	לבדוק: הקלו המים?	את היונה בפעם הראשונה	פסוק ח'
חזרה אל התיבה ועלה זית בפיה.	לבדוק: הקלו המים?	את היונה בפעם השנייה	פסוק י'
לא חזרה אל התיבה. מכך למד נח שהמים יבשו ואפשר לצאת.	לבדוק: האם יבשו המים?	את היונה בפעם השלישית	פסוק י"ב

בשיעור הפרונטלי ראוי להתייחס להבדל בין: חֲרָבוּ פָּנֵי הָאֲדָמָה ל- "יִבְשָׁה הָאָרֶץ".

לשיקול דעתם של המורים אנו מביאים את הפסוקים בהדגשה:
(י"ג) "וַיְהִי בָּאֶחָת וָנֶשׁ מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֹאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ

חֲרָבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ

וַיִּסַּר נֹחַ אֶת מִכְסֵּה הַתֵּבָה וַיֵּרָא

וְהִנֵּה חֲרָבוּ פָּנֵי הָאֲדָמָה".

(י"ד) "וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה וָעֶשְׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ יִבְשָׁה הָאָרֶץ".

ניתן להביא לכיתה עלה זית ולשוחח על צורתו וטעם הפרי,

ניתן להשוות לעלה התאנה עליה למדנו עליו בפרשת בראשית.

אזרי"ל לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

עמוד 51 בחוברת

היציאה מהתיבה וקרבת נח (ט"ו-כ"ב)

נח יוצא מהתיבה, ומודה לה' על הצלתו והצלת משפחתו שנשארו בחיים מכל בני האדם. נח בונה מזבח ומקריב קרבנות מהבהמות הטהורות וה' מריח את ריח הניחוח של הקרבן. אין הכוונה לריח בלבד, אלא לכך שה' ציווה, ובני האדם עושים את רצונו בהקרבת הקרבן. ה' מבטיח לא לקלל עוד את האדמה... "ולא אוסיף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי".
ה' מברך את נח ואת בני ביתו: (1) "פרו ורבו ומלאו את הארץ".
(2) "ומוראכם וחתכם יהיה על כל חיית הארץ".

חשוב לשוחח על הכרת הטוב: מי שנעשה לו נס צריך להודות לה'. ניתן לשאול את התלמידים אם השתתפו במסיבת הודיה, ולהדגיש שיש לנהוג בהכרת הטוב גם כלפי הזולת.

הסבר פסוק כ"ב

בחוברת הפסוק ציורים ומשימה.

תמיד	ע"ד
כל זמן שהעולם קיים	כל ימי הארץ
החדשים שזורעים	זרע
והחדשים שקוצרים	וקציר
והחדשים של קר	וקר
והחדשים של חם	וחם
והחדשים של קיץ	וקיץ
והחדשים של חורף	וחורף
יום ולילה	יום ולילה
לא יפסקו	לא ישבתו.

פסוק כ"ב

בשנה יש 12 חודשים, בהם 6 תקופות: בכל חודשיים יש תקופה אחרת.
ה' הבטיח לנח שהסדר הזה של השנה וגם הסדר של יום ולילה לא ייפסקו, כי במבול הכול נפסק: לא ראו יום ולא לילה, לא קיץ ולא חורף. המצב חזר להיות כמו בבריאת העולם.
הפסוק מסביר את החלוקה החדשה של חודשי השנה. אין צורך להיכנס לפרטים חוץ מאשר לגבי שמות החודשים ביחס לארבע עונות השנה. השמות שכתובים בתורה הם: קיץ וחורף. ויש לשייכם לימינו כך מחברים תורת חיים למושגים מוכרים שהמקור שלהם בתורה.

הצעה: ניתן להביא פרטי לבוש (מעיל, חולצה קצרה) או פרטי שימוש (מטריה, כובע שמש) ולקבוע את שימושם בעונות השנה ולשייך את הפריט לחלק הכתוב בפסוק.

**אזרי"ל לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

הנושא	הפרק	מספר השיעורים
הקשת, נח ובניו לאחר המבול	ט'	5
ה' מברך את נח (א'-ב' ופסוק ז') היתר אכילת בשר (ג'-ד') איסור רציחה (ה'-ו') ה' כורת ברית עם נח וזרעו (ח'-י"ז) שכרות נח וקללת כנען (י"ח-כ"ט)		

עמוד 52 בחוברת

ה' מברך את נח (א'-ב' ופסוק ז')

ה' בירך את נח ובניו שיפרו וירבו וימלאו את הארץ, כלומר שכל החיות יפחדו מהאדם, והאדם ימשול בהן - למשל, ירכב על סוסים וחמורים. ואם ייעשה הדבר לתועלת האדם, לא ייחשב השימוש בהן משום צער בעלי-חיים, אך צער בעלי חיים אסור מדאורייתא. לכן יש גם חובה להאכיל את בעלי החיים שברשות האדם לפני שהאדם אוכל, **הצעה: תלמידים שיש ברשותם בעלי חיים יספרו על כך.**

היתר אכילת בשר (ג'-ד')

לאדם הראשון הרשה ה' לאכול רק פירות וירקות - אבל לנח ובניו הרשה ה' לאכול גם בעלי-חיים אחרי שחיטה לפי ההלכה. עם זאת אסור להם לאכול: א) איבר מן החי; ב) דם מן החי.

איסור רציחה (ה'-ו')

פסוק ה' ←-----	ההסבר
"וַאֲנִי אֶתְּנֶה אֶת דְּמֹתַי בְּכֶם	-אֶבְלֶה אֶת הַדָּם שֶׁלְכֶם
וְנִפְשְׁתִּיכֶם	-מִי שִׁיוֹצֵא אֶת הַנֶּפֶשׁ שֶׁלוֹ
אֶדְרֹשׁ	- אֲנִי אֶעֱנֶשׁ אוֹתוֹ '
מִיָּד כָּל חַיָּה	- וְגַם מִכָּל חַיָּה שֶׁתִּהְיֶה אֶדְרֹשׁ אֶתְּכֶם
אֶדְרֹשְׁנִי	- אֲנִי אֶעֱנֶשׁ אוֹתָהּ,
וּמִיָּד הָאָדָם	- וְאֶתְּכֶם שֶׁתִּהְיֶה אֶתְּכֶם בְּכֹנֶה,
מִיָּד אִישׁ אֶחָיו	- אֶפְלֹא אִישׁ יָהֲרֹג בְּלִי כֹנֶה,
אֶדְרֹשׁ	- אֲנִי אֶעֱנֶשׁ אוֹתוֹ
אֶת נֶפֶשׁ הָאָדָם".	- מִפְּנֵי שֶׁתִּהְיֶה אֶתְּכֶם.
פסוק ו' ←-----	ההסבר
"שִׁפְךָ דָּם הָאָדָם	-מִי שֶׁהוֹרֵג אָדָם
בְּאָדָם,	- כְּשֶׁרָאוּ אוֹתוֹ בְּנֵי אָדָם
דְּמוֹ יִשְׁפָּךְ,	(בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה),
כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹהִים	-בֵּית דִּין יִהְיֶה אוֹתוֹ,
ה' עֲשֵׂה אֶת הָאָדָם".	-כִּי בְּצֹרֶה שֶׁל ה'
ה' עֲשֵׂה אֶת הָאָדָם".	(נִשְׁמַת חַיִּים, שֶׁהָיָה לֵה')
	אֵין גּוֹף וְלֹא דְמוּת הַגּוֹף)

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

סיכום (א) אסור לאדם להרוג את עצמו.

(ב) אסור לחיה להרוג אדם.

(ג) אדם שהרג אדם בכוונה (במזיד) - ולא ראו אותו עדים - ה' ידרוש את נפשו (מיתה בידי שמים).

(ד) אדם שהרג בלי כוונה (בשוגג) חייב גלות.

(ה) אדם שהרג בכוונה, ויש עדים שראו והתרו בו - בית דין הורגים אותו.

חשוב להסביר: רק ה' נותן חיים, ורק ה' לוקח אותם.

בחוברת כתבנו את הפסוק והדגשנו בצבע מילים מסוימות. הלימוד יעשה על-ידי המורים בתשובה לשאלת הסיכום! המורים ינחו את התלמידים למסרים שלימדו.

עמוד 53 בחוברת

ה' כורת ברית עם נח וזרעו (ח'-י"ז)

אחרי המבול חשש נח שה' יביא שוב מבול על העולם. לכן כרת ה' ברית עולם עם נח והבטיח לנח ולדורות הבאים, שלא יירד עוד מבול על העולם. כשהקשת תופיע בשמים, יהיה זה אות וגם סימן לכך שאנו צריכים לחזור בתשובה, כי לולא הברית שכרת ה' עם נח היה יורד שוב מבול לעולם.

מהי ברית? ברית היא התחייבות, חוזה דו-צדדי שכל צד מתחייב על חלקו. ה' נתן סימן לברית: הקשת בעננים.

הרמב"ן מסביר: מדוע מופיעה הברית בצורת קשת? הקשת נראית בצורה הפוכה ממצב שיורים בה, וזה סימן לברית שלום. כך דרך הנלחמים להפוך את הקשת לסימן שלום.

כשרואים את הקשת מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

זֹכֵר הַבְּרִית וְנֹאמֵן בְּבְרִיתוֹ וְקִים בְּמַאמְרוֹ.

(אסור להסתכל בקשת יותר מדי, אלא רואה ומסלק עיניו ומברך.)

פירוש הברכה

זֹכֵר הַבְּרִית - ה' זוכר את הברית שעשה עם הברואים.

וְנֹאמֵן בְּבְרִיתוֹ - ה' נאמן: הוא לא יעבור על הברית - אפילו אם יהיו הרבה רשעים.

וְקִים בְּמַאמְרוֹ - מאמר ה' - שלא יביא מבול - מספיק גם ללא הברית.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

לפניכם פירוט שבע מצוות בני נח

1. לא לאכל איבר מן החי.
2. לא לקלל את ה'.
3. לא לגזול.
4. דינים. (להקים בתי דין)
5. עבודה זרה. (אמונה בא-ל אחד)
6. גלוי עריות. (דיני משפחה)
7. שפיכות דמים. (לא לרצח)

לפניכם סיכום על הבריתות בפרשת נח

1. כמה בריתות כרת ה' עם נח? **שתיים.**
2. מה היה בברית הראשונה? **1. שהפרות וההרקות לא ירקיבו. 2. שהרשעים לא יהרגו אותו.**
3. מה הייתה הברית השנייה? **שלא ירד מכול לשחת הארץ.**
4. באיזו ברית נתן ה' אות? **השנייה.**
5. מה הוא אות הברית? **הקשת שבענן.**

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

עמודים 54-55 בחוברת

שכרות נח וקללת כנען (י"ח-כ"ט)

כאשר יצא נח מן התיבה, היה צריך לנטוע עצים בעולם, כי כזכור היה העולם שומם. נח בחר לנטוע תחילה גפן, כדי שיהיה לו יין לשתות. לפי דרגתו - צדיקותו - צריך היה להתחיל בנטיעות אחרות, שאינן מביאות לשתיית תאווה ושכרות כמו היין, ורק אחר כך לנטוע גפן. בהתחילו בגפן - ובייחוד שנטע כרם שלם - הוא לא התנהג בקדושה, אלא בחולין (אף שאין בכך עברה). מעשה חולין זה גרם לו בוושה גדולה וקללה לבנו חם.

מנין היו לנח שתילי גפן? הוא הכניסם והכניס בתיבה לפני שנכנס עם שתילי תאנים, כי שני מינים אלו מתקלקלים במים יותר ממינים אחרים. נח הכין יין, שתה והשתכר, וכידוע, שיכור אינו מרגיש מהסובב אותו. תוך כדי שכרות נרדם בתוך אוהלו, וגופו התגלה בצורה לא צנועה.

בתחילה נכנס לאוהל כנען, בנו של חם. הוא ראה את נח סבו, סיפר לאביו חם, וזה במקום למהר לכסות את אביו בצנעה, סיפר זאת לשם וליפת. חם עשה סיפור גם באוזני אחרים בשוק, הדבר התפרסם ונח התבזה בעיני כולם.

שם ויפת שמעו זאת והלכו לכסות את אביהם בלי שיראו את גופו. הם לקחו בגד על כתפם והלכו אחורנית עד שהגיעו אליו. הם היו מוכרחים קצת להסתובב כדי לכסותו, וגם אז סבבו פניהם ממנו כדי שלא יראו בבזיונו. היה הבדל בין שם ובין יפת: שם התחיל במצווה תחילה וזירז את אחיו יפת, ובא יפת ושמע לו. שם התאמץ במצווה זו יותר מיפת: הוא כיסה את אביו במחשבה שתשרה כאן השכינה, כי הרי אם יש "ערוות דבר", השכינה לא שורה. לכן זכה שהשכינה תשרה בחלקו. ואילו יפת כיסה במחשבה של נימוס, כי לא מנומס שישכב כך.

כאשר התעורר נח משכרותו, שרתה עליו רוח הקודש, וידע מה קרה לו. אז בירך או קילל כל אחד מבניו לפי מעשיהם. בחוברת עבודה מפורטת על הקללות והברכות. וכן שאלה מי מבני של נח כיבד אותו ומי לא כיבד אותו?

ניתן לשוחח עם התלמידים על עיקר וטפל.

ועל כיבוד הורים גם במצבים לא נעימים.

ניתן להביא לכתה עלים של גפן ולצרפם לעלים עליהם למדנו בספר בראשית: תאנה וזית.

**אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

הנושא	הפרק	מספר השיעורים
צאצאי נח ותפוצתם	י'	3
בני יפת (א'-ה') בני חם (ו'-כ') בני שם (כ"א-ל"ב)		

לאחר המבול יצאו מהתיבה ארבעה זוגות - שמונה אנשים, כולם בני משפחה אחת: נח ואשתו ושלוש בניו ונשותיהם; ומבניו נולדו הרבה נכדים ונינים ועוד דורות לרוב. מהם נוצרו עמים שונים, וכל אחד מהם מצא לו מקום אחר בעולם לחיות. התורה מונה לנו עמים אלו: ראשונים מפרט הכתוב את האומות שיצאו מיפת ומחם. אחר כך כתוב באריכות על הבנים של שם, שמבני - בניו יצאו אברהם, יצחק ויעקב וכל עם ישראל. פירוט שבעים האומות שיצאו מנח:

מיפת יצאו - 14 אומות.

מחם יצאו - 30 אומות.

משם יצאו - 26 אומות.

ובסך הכול - 70 אומות.

בעמוד 55 בחוברת השלמה על נמרוד הרשע

פרק י' פסוקים ח'-י', לפניכם הלימוד. / יחידת הרחבה לבחירה.

פסוקים ח'-ט': כוש היה מבניו של חם, בנוסף לחמשת בניו היה לו בן ושמו נמרוד. הוא היה האיש הראשון, שאחרי המבול התחיל להיות גיבור ולמרוד בה', כלומר לבצע עברות נגד ה', להיות הגיבור של היצר הרע. (דגש בלימוד, גבורה שלילית, ולא גבורה חיובית; כמו הגיבור של החלשים או הגיבור של הרשעים, וביחס לאמת נחשב חלש ולא גיבור.)

בפרקי דר"א (פרק כ"ד) אומר רבי יהודה: "הכתונת, שעשה הקב"ה לאדם ולאשתו, היה עמם בתיבה [ועברה מדור לדור עד לנח]. כשיצאו מן התיבה, גנב חם בן נח את הבגד והנחילה לנמרוד; ובשעה שהיה לובש אותה, היו כל בהמה, חיה ועוף באים ונופלים לפניו, כסבורין שהוא מכוח גבורתו, לפיכך המליכוהו עליהם למלך. ובאמת לא היה גיבור כלל, אלא הטעה את העולם שהוא גיבור, והפסוק הבא בא לפרש את הנאמר כאן שהיה גיבור בארץ, שאין הכוונה גיבור ממשי, אלא גיבור ציד, שהיה צד בעורמה את דעתן של הבריות ומטעה אותם למרוד בה'. לפני ה' - הוא היה מכיר את בוראו ומתכוון למרוד בו. לכן על כל אדם, שהוא עז פנים - חוצפן, ורוצה לעשות עברות, אומרים שהוא דומה לנמרוד, שגם הוא היה גיבור של היצר הרע ופיתה אנשים לעשות עברות".

אזרי"ל לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

פסוק י"ט. כיוון שארץ זו עתידה להינתן לישראל, פירטה התורה את הגבול מ"צידון" אשר בצפון-מערב, ומשם לדרום "באכה גררה", וממשיך "עד עזה", כלומר עד הדרך לגרר שנמשכת עד עזה, והיא בדרום-מערב של ארץ-ישראל.

ענה סובב הגבול מזרחה וממשיך "באכה סדומה ועמורה, אדמה וצבויים", ועד מקום ששמו לשע שבדרום-מזרח של ארץ-ישראל.

נמצא שהכתוב תוחם את גבול ארצם בצורת דל"ת: את צד מערב - מצפון לדרום, ואת צד דרום - ממערב למזרח.

ומוסיף הרד"ק כי חפץ ה', שכנען העבד יכין לאדוניו ישראל בתים ובורות, כרמים וזיתים.

ניתן לסרטט טבלה: כאן גרה משפחת.... לכל אחד מבניו של נח.

פירוט שבעים האומות מבניו של נח

בני יפת: גומר ומגוג ומדי ויון ותבל ומשך ותירס. (7)
ובני גומר: אשכנז וריפת ותוגרמה. (3)
ובני יון: אלישע ותרשיש, כתים ודודנים. (4)
 אלה ארבעה עשר בני יפת

בני חם: כוש ומצרים ופוט וכנען. (4)
ובני כוש: סבא וחווילה, סבתה ורעמה וסבתכא – וגם נמרוד. (5)
ובני רעמה: שבא ודדן. (2)
בני מצרים: לודים, ענמים, להבים, נפתוחים, פתרוסים, כסלוחים, פלשתים, כפתורים. (8)
בני כנען: צידון, חת, יבוסי, אמורי, גרגשי, חוי, ערקי, סיני, ארודי, צמרי, חמתי.
 אלה שלושים בני חם

בני שם: עילם, אשור, ארפכשד, לוד וארם. (5)
בני ארם: עוץ, חול, גתר, מש. (4)
בן ארפכשד: שלח. (1)
בן שלח: עבר. (1)
בני עבר: פלג, יקטן. (2)
בני יקטן: אלמודד, שלף, חצרמות, ירח, הדורם, אוזל, דקלה, עיבל, אבימאל, שבא, אופיר, חווילה, יובב. (13)

אלה עשרים ושישה בני שם

יחד שבעים בני נח

**אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

הנושא	הפרק	מספר השיעורים
עשרה דורות מנח ועד אברם	י"א	3
מגדל בבל ודור הפלגה (א'-ט') שם עד תרח (י'-כ"ז) משפחת תרח. (כ"ח-ל"ב)		

עמודים 56-57 בחוברת

מגדל בבל ודור הפלגה (א'-ט')

בחוברת עבודות סיכום וציור לצביעה ולמדרש תמונה.

340 שנה אחרי המבול היו כל אנשי הארץ מדברים בשפה אחת - בלשון הקודש. ה' הפיץ את אנשי הארץ בעולם כדי שיהיו עסוקים ביישוב הארץ ולא יעשו דברים רעים כמו בדור המבול.

אך האנשים החליטו לגור במקום אחד וחפשו מקום לבנות עיר שכלם יגורו בה; **וכדי שה' לא יפזר אותם בעולם**, הם בנו מגדל גבוה מאוד, ורצו לשים למעלה עבודה זרה שתילחם עם ה'. (רחמנא לצלך) (החלק האחרון הוא מדרש ולא הפשט על-פי הגמרא במסכת סנהדרין דף ק"ט עמוד א'))

אף-על-פי שה' ראה את הכול מהשמים, בכל זאת הוא ירד לראות את העיר ואת המגדל שהם בנו. כך רצה ה' ללמד את השופטים, שצריך לבדק לפני שפוסקים את הדין. ה' אמר למלאכים שאנשי הארץ מצליחים לבנות מגדל גבוה, מפני שכלם מדברים בשפה אחת ומתנהגים באחדות.

לכן בלבד ה' את שפתם, והם לא הבינו זה את זה: כשאחד ביקש פטיש, לא הבין חברו מה הוא רוצה והביא לו לבנה ושניהם התרגזו ורבו. לכן הם הפסיקו לבנות את העיר, וה' פיזר את אנשי בבל בכל העולם.

ניתן לשוחח: כשהאחדות משמשת לדברים טובים, ניתן להגיע להישגים גדולים בכל תחומי החיים, שפה אחת - יכולה להתפרש גם כהבנה בין חברים.

הצעה למשימה כיתתית: המורים יבקשו מהתלמידים לחשוב על נושא משותף וכל תלמיד ירשום לעצמו משפט. המורים יבקשו שכול תלמידי הכיתה יגידו את המשפט שכתבו בקול וביחד, התוצאה: אף אחד לא שמע את השני.

המורים יבקשו מתלמיד לומר את המשפט שכתב והשאר יקשיבו, המורים יכוונו את התלמידים למשפט מוסכם ותלמידי הכיתה יכריזו אותו יחדיו.

המסקנות: שפה אחת היא גם ההקשבה האחד לשני, משפט מוסכם ומאוחד נשמע טוב יותר ממשפטים בודדים. לאחדות ולהסכמה יש כוח והשפעה ויש להפנות אותם לאפיקים חיוביים.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

עמודים 58-59 בחוברת

שם עד תרח (י' - כ"ז)

חשוב להדגיש: התורה פירטה את מעלתו של שם ואת משפחתו עד אברהם אבינו,
שממנו התחילו בני ישראל.

מדוע כתבה התורה שיש עשרה דורות מנח ועד אברהם?
לפניכם תשובה שכתובה במשנה, במסכת אבות פרק ה' משנה ב':
"לְהוֹדִיעַ כְּמֶה אֶרֶךְ-אַפִּים לְפָנָיו, שֶׁכָּל הַדּוֹרוֹת הָיוּ מְכַעֲסִין וּבָאִין,
עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם וְקִבֵּל עָלָיו שָׂכָר כָּלָם".

משפחת תרח (כ"ח - ל"ב)

הרן מת בחיי אביו תרח באור כשדים.
נמרוד שיקר לאנשים שהוא ה' ושהוא ברא את העולם. אברם צעק עליו ואמר לו: "שקרן! אתה הבן של כוש, ולא בראת את העולם!" וכן שבר את הפסלים (המעשה ידוע). לכן ציווה נמרוד שיזרקו את אברם לכבשן אש; ואם הוא מאמין בה' - ה' יציל אותו; ואכן ה' הציל אותו, והוא לא נשרף.
נמרוד שאל את הרן אם גם הוא מאמין בה'. חשב הרן בלבו: אם אברם יישרף, אני לא מאמין בה'; ואם אברם לא יישרף וה' יציל אותו, גם אני מאמין בה'. כשראה הרן שאברם ניצל, אמר לנמרוד שהוא מאמין בה', נמרוד הורה לזרוק גם אותו לאש; וכיוון שהוא לא האמין בלב שלם, לא ניצל, אלא נשרף ומת בחיי תרח אביו.
להרן היה בן אחד, ושמו לוט, ושתי בנות, ושמותיהן מלכה ויסכה. אברם ונחור התחתנו עם הבנות של הרן; נחור התחתן עם מלכה, ואברם התחתן עם שרי. (שנקראה יסכה, מכיוון שהיא סוכה, כלומר רואה ברוח הקודש).

"וַיְהִי שָׁרִי עֶקְרָה, אִין לָהּ וָלֶד". מדוע יש בפסוק כפל לשון?
כתב רבנו בחיי, שיש נשים עקרות כמה שנים, ובסוף מתרפאות מהעקרות; אך שרי בטבעה לא הייתה יכולה להתרפא כלל.
תרח ואברם לקחו אתם את לוט ושרי ויצאו מאור כשדים ללכת לארץ כנען. כאשר הגיעו עד חצי הדרך, למקום ששמו חרן, החליט תרח להישאר שם.

בחוברת משימות הבנה וחזרה:

עשרה דורות מנח עד אברהם.

משפחתו של אברם: שרי.

היציאה מאור כשדים ומה שקרה באור כשדים על-פי רש"י, המבאר את פשט הפסוק.

**אדריך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

פרשת לך לך

מספר השיעורים	הפרקים	הנושא	אברהם אבינו (22)
4	י"ב	מסעות אברם לארץ כנען ה' מצווה על אברם ללכת מארצו ומברכו (א'-ד') אברם בא לארץ כנען, וה' מבטיח לו את הארץ (ה'-ט') אברם יורד למצרים מפני הרעב (י'-י"ג) שרי נלקחת לבית פרעה (י"ד-כ')	
3	י"ג	אברם ולוט, הבטחת הארץ אברם חוזר לארץ כבד מאוד ברכוש (א'-ד') ריב בין רועי לוט ורועי אברם (ה'-ז') אברם מציע ללוט להיפרד (ח'-י"ג) ה' מתגלה לאברם ומבטיח לו שוב את הארץ (י"ד-י"ח)	
5	י"ד	מלחמת ארבעת המלכים ערי הכיכר עובדות לארבע מלכים (א'-ג') מרד ערי הככר המלחמה וביזת סדום (ד'-י') לוט נשבה (י"א-י"ב) אברם רודף אחרי המלכים ומנצחם (י"ג-ט"ז) מלכי-צדק מברך את אברם (י"ז-כ') אברם מחזיר את הרכוש. (כ"א-כ"ד)	
3	ט"ז	ברית בין הבתרים ה' מבטיח לאברם זרע ככוכבי השמים לרוב (א'-ו') ה' מבטיח לאברם את הארץ (ז'-ח') הכנת הבתרים (ט'-י"א) ה' כורת ברית עם אברם (י"ב-כ"א)	
2	ט"ז	הגר וישמעאל שרי נותנת את שפחתה לאברם (א'-ג') הגר הרה ומזלזלת בשרי (ד'-ו') מלאך ה' מתגלה אל הגר בבאר לחי רואי (ז'-י"ד) לידת ישמעאל (ט"ו-ט"ז)	
4	י"ז	ברית המילה ה' כורת ברית עם אברם ומשנה את שמו לאברהם (א'-ט') אות הברית: מילת בשר עורלתו (י'-י"ד) שינוי שם שרי לשרה והבטחת לידת יצחק (ט"ו-כ"ב) אברהם מל את עצמו, את ישמעאל בנו ואת כל בני ביתו (כ"ג-כ"ז)	

אזרי"ל לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

הקדמה

כתוב במשנה, במסכת אבות פרק ה' משנה ג': "עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכלם, להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו עליו השלום".

בחוברת בחרנו למקד את הלימוד ולמספר את הנסיונות 1-10. כך מקבל הסיפור המקראי מימד של סיפור חיים עמוק, ובכל ניסיון נשאלת השאלה: מה היה הניסיון? והאם אברהם אבינו עמד בו?

שאלה: מדוע כתבה התורה את כל הנסיונות של אברהם אבינו?
תשובה: שכתב המאירי על המשנה באבות: כדי שילמדו ממנו הדורות כמה ראוי האדם, וכמה הוא מחייב לעשות או לסבל או לטרוח לכבוד יוצרו.

ההפנמה החינוכית: אברהם, שהוא שורש האומה היהודית, היה צריך לעבור תהליך כדי להוכיח את אהבתו לה' יתברך. בכך קשר את עצמו לבורא עולם, והבורא החזיר לו בכפל כפליים ועוד יותר ללא מידה וגבולות. גם בימינו אנו עוברים נסיונות, ואברהם אבינו הוא דוגמה לכך שיש נסיונות, ושצריך להתגבר ולעבור אותם עליידי האמונה בה', ביטול הרצון האישי ועשיית רצון ה'.

הצעה: ניתן לבקש מתלמידים לספר על נסיונות שלהם כגון: הרצון לאכול שוקולד חלבי לאחר מאכל בשרי, וכיצד התגברו על הניסיון.

יש המונים את הניסיון הראשון של אברם באור כשדים - כמו שלמדנו בסוף פרשת נח. בחוברת זו נקטנו על-פי שיטת הרמב"ם, והרי סיכום הנסיונות:

עשרה נסיונות שהתנסה אברהם אבינו (1-6 בפרשת לך-לך)		
1	"ויאמר ה' אל אברם: לך-לך מארצך וממולדתך..."	6 בימי הזקנה נצטוה אברם על ברית המילה.
2	אברם הגיע לארץ כנען, ובארץ היה רעב.	7 מלך גרר לקח את שרי וכעס על אברם.
3	פרעה לקח את שרי אשת אברם.	8 אברהם נצטוה לגרש את הגר ואת בנה, שנולד לה ממנו.
4	אברם נלחם בארבעת המלכים.	9 אברהם הרחיק את ישמעאל בנו.
5	שרי לא ילדה בנים, ולכן אברם לקח את הגר לאשה.	10 אברהם עקד את יצחק בנו.

**אזרי"ל לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

הנושא	הפרק	מספר השיעורים
מסעות אברם לארץ כנען	י"ב	4
ה' מצווה על אברם ללכת מארצו ומברכו (א'-ד') אברם בא לארץ כנען, וה' מבטיח לו את הארץ (ה'-ט') אברם יורד למצרים מפני הרעב (י'-י"ג) שרי נלקחת לבית פרעה (י"ד-כ')		

עמוד 60 בחוברת

הניסיון הראשון / ה' מצווה על אברם "לך-לך" (א'-ד')

ה' מנסה את אברם, אם ישמע בקולו. לכן ציווה לו "לך-לך..."
ניתן לשוחח עם התלמידים על הקושי בניסיון של אברהם אבינו, ולדמות אותו לסביבת המגורים של התלמידים. ניתן להראות את צדדי הניסיון, ובכך להגדיל את ההתפעלות מעמידתו בניסיון של אברהם אבינו בו; וכמו שכתבנו בהקדמה - לשייך את הנסיונות לימינו ולכל אחד ואחד.

בחוברת השלמה להבנת הפסוק. שימו לב למילים הצבועות במשפט התשובה בשורש הן מקבילות למילים שמתבקשים התלמידים לבאר.

1. בעמוד 61 ערכנו מפה, ובה תיאור המסעות שנסע אברהם אבינו.
2. ניתן לראות בה בבירור את ארץ כנען (ישראל).
3. בכל פעם שנלמד על מסע של אברם, נבקש מהתלמידים לזהות את המסלול במפה ולסמן אותו.
4. בעזרת המפה ניתן גם להסביר מדוע העזיבה למצרים נחשבת ירידה.

עמוד 62 בחוברת

ה' מברך את אברם אבינו בשבע ברכות (פסוקים ב'-ד')

(ביאור הפשט - על-פי רש"י לפסוק ב')

- (1) יהיו לאברם ילדים רבים, ומהם יהיה עם.
- (2) אברם יהיה עשיר גדול.
- (3) ה' יפרסם את שמו של אברם בעולם, וכולם יכבדו אותו.
- (4) אברם יהיה אדון על הברכות ויברך את מי שירצה.
- (5) מי שמברך את אברם יהיה מבורך.
- (6) מי שיקלל את אברם יהיה מקולל.
- (7) האנשים בעולם יברכו את בניהם: הלוואי שיהיה לנו בן כמו אברם!

**אזרי"ל לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

עמוד 63 בחוברת

לפניכם הצעה להשלמה עלפי רש"י לפסוק ה', ד"ה "אשר עשו בחרן"

כתוב בפסוק ה'	"וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן".	
שאלה	איך אפשר לעשות נפשות? הרי רק ה' נותן חיים!	
תשובה שכתב רש"י	א'	הַכְנִיֶסְךָ [את הנפשות] תחת כנפי השכינה. אברהם מגיר את האנשים, ושרה מגירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאוהם . לכן כתוב "אשר עשו".
	ב'	ופשוטו נשל מקרא: עבדים ושפחות שקנו להם.

אברם בא לארץ כנען וה' מבטיח לו המשך זרעו ואת הארץ (ה'-ט')

פסוק ז' - התגלות ה' לאברם והבטחות ה' אליו, יש לקרוא את הפסוק עם התלמידים ולכוון אותם לזיהוי ההבטחות בפסוק ואחר כך להשלים.

"וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן, וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן. וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שָׂכָם, עַד אֵלּוֹן מוֹרָה, וַהֲכַנְעָנִי אֲזִי בְּאֶרֶץ (ה'-ו')."

בחוברת מפה, ובה סיכום כל מסעותיו של אברהם אבינו. נבקש מהתלמידים לזהות במפה את מסלולו הליכתו, זיהוי המקומות אז ובימינו, ולהדגיש את זכותנו הטבעית על ארץ-ישראל.

עמוד 64 בחוברת

הניסיון השני: "רעב בארץ" (י'-י"ג)

יש להסביר את הניסיון: אברם מגיע לארץ המובטחת - אך שורר בה רעב. אברם אינו מהרהר אחרי רצונו של ה', ובמקום להתלונן יורד למצרים. **בחוברת עבודת השלמה.**

ראוי לשוחח על צניעותם של שרי ואברם שגילה את יופיה של אשתו באקראי, כמאמר רש"י על פסוק י"א, ד"ה: "הנה נא ידעתי": עד עכשיו לא הכיר בה מתוך צניעות שבשניהם, ועכשיו הכיר בה על-ידי מעשה: ראה את בבואתה בשלולית מים."

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

עאנזיק 64-65 בחוברת

הניסיון השלישי: פרעה לקח את שרה אשת אברהם (י"ד-כ')

הצעה ללימוד פסוק י"ד והשלמה בחוברת.
על-פי רש"י, ד"ה "וַיְהִי כְּבֹא אֲבְרָם מִצְרָיִם".
מי לא מוזכר בפסוק? מדוע? תשובה של רש"י: "אלא למד שהטמין אותה [את שרה] בתיבה, ועל-ידי שתבעו את המכס פתחו וראו אותה".

אברם ביקש משרי "אֲמַרְי נָא אֶחָדִי אֶתְּ" (פסוק י"ג), וזה לא שקר כלכן. משום ששרי הייתה הבת של הרן וגדלה כל הזמן אצל תרח, אביו של אברם [כי הרן מת], לכן נקרא שהיא אחותו.
פרעה לוקח את שרי, ה' מביא נגעים על פרעה ועל ביתו, פרעה מחזיר את שרה לאברם, מתנצל, נותן לאברם מתנות ושולח אותו. בחוברת עבודת השלמה.

הנושא	הפרק	מספר השיעורים
אברם ולוט, הבטחת הארץ	י"ג	3
אברם חוזר לארץ, כבד מאוד ברכוש (א'-ד') ריב בין רועי לוט ורועי אברם (ה'-ז') אברם מציע ללוט להיפרד (ח'-י"ג) ה' מתגלה לאברם שוב ומבטיח את הארץ (י"ד-י"ח)		

עאנזיק 66-67 בחוברת

אברם חוזר לארץ עם רכוש רב (א'-ד')

הברכה שבירך ה' את אברם מתקיימת: אברם חוזר לארץ כנען "כְּבֹד מְאֹד בְּמִקְנֶה בְּפֶסֶף וּבְזָהָב". אברם חוזר בדרך שבה ירד - זיהוי במפה שבחוברת.

הריב בין רועי אברם לרועי לוט (ה'-ז')

מכיוון שלוט הלך עם אברם, בירך ה' גם את לוט [טוב לצדיק - טוב לשכנו], וגם ללוט היו הרבה צאן ובקר ואוהלים לצאן ולרועים. הארץ לא הספיקה לצורך מרעה עבור שניהם, ולכן רבו הרועים.
בחוברת ייחסנו את הריב בגלל טענת רועי אברהם על רועי לוט שהם גזלנים על-פי רש"י לפסוק ז', ד"ה "וַיְהִי רִיב". בחוברת שאלה על-פי הלימוד שלפניכם.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

תרשים להבנת הטענות

לבחירה המשך ההסבר וצדדי הטענות על-פי רש"י.

שאלה: מדוע רבו הרועים? / פרוש רש"י לפסוק ז'	
לפי שהיו רועיו של לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל.	טענת רועי אברהם
והם [רועי לוט] אומרים: נתנה הארץ לאברהם, ולו אין יורש! ולוט יורשו, ואין זה גזל.	תשובת רועי לוט
והכתוב אומר: "והכנעני והפריזי אז יושב בארץ". ולא זכה בה אברהם עדין.	הדחיה לתשובת רועי לוט

עמודים 66-67 בחוברת

אברם מציע ללוט להיפרד (ח'-י"ג)

אברם לא רצה לריב עם לוט, גם לא רצה שהרועים יריבו ביניהם. לכן ביקש מלוט שיפרד ממנו, והציע לו לבחור איזה צד שהוא רוצה, לימין או לשמאל. בחוברת זיהוי הצדדים ימין ושמאל ומשימות סיכום להבנה וחזרה.

לוט הרים את עיניו וראה את המקום שנקרא כיכר הירדן (היום הוא נקרא סדום וים המלח). מקום זה, שהיום הוא כמעט ריק וחרב, ואין בו מים טובים לשתייה, היה באותו זמן מלא נהרות מים טובים, עצים ותבואה וירקות - כמו הגן שבעדן וכמו ארץ מצרים, שיש בהם נהרות להשקות צמחים. במקומות כאלו, שבהם נהרות, אין סכנת בצורת מחוסר מי גשמים.

מעלה נוספת למקום זה - שהיה גם ישר ונוח לעבודת הקרקע. כך היה כל אזור סדום ועמורה עד צוער, ולכן בחר לוט במקום הזה. אברם ולוט נפרדו זה מזה. אברם ישב בארץ כנען, ולוט ישב בכיכר הירדן, ומקום מושבו נמשך עד סדום.

אנשי סדום היו רשעים. הם הכירו את ה' ועשו עברות כדי למרוד בו ולהכעיס אותו בכוונה. גם בנושאים שבין אדם לחברו חטאו, עד שחוקקו חוק שאסור לעזור זה לזה ועוד חוקים משונים ואכזריים.

גם בממונם חטאו - שלא נתנו צדקה ולא הלוו כסף זה לזה, אלה הענישו את מי שנתן. רשעותם הייתה כה גדולה, עד שה' הענישם בעונש חמור מאוד, כמו שנלמד בפרשת וירא. לוט עזב מרצונו את אברם ובחר לגור בחברת אנשים אלו.

בחוברת משימות חזרה: ימין ושמאל. לאן הלכו אברהם ולוט. הגדרת מקומו של לוט.
הצעה: ניתן להמחיש בכיתה את ריב רועי אברם ולוט.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

עמודים 68-69 בחוברת

ה' מתגלה לאברם ומבטיח לו שוב את הארץ - ובנים (י"ד-י"ח)

ה' מתגלה לאברם רק אחרי שלוט נפרד ממנו ומבטיח לו את הארץ.
ה' אמר לאברם: "הבט בבקשה מהמקום שאתה עומד לכל ארבע רוחות העולם, ותראה את כל המקומות שאתה יכול לראות. אותם אתן לך ולזרעך עד עולם".
יש לציין, שזו הפעם השניה שה' מבטיח לאברהם ולזרעו את הארץ.
אך בפעם זו נאמר בהבטחה: "עד עולם".

משימה בחוברת: לשייך את ארבע הרוחות בלשון המקרא לשם הנפוץ.

המפה בעמוד 68 מציינת את חלוקת הארץ לשבטים בימי יהושע. חשוב להדגיש את ההבדל בין עבר הירדן המזרחי למערבי מבחינת קדושת הארץ וחשיבותם.

התלמידים עדיין לא למדו על כך, אך מן הראוי לחבר עבורם את ההבטחה לצד המעשי של חלוקת הארץ, היינו ההבטחה שהתקיימה. זיהוי מקום המגורים במפה, מגמתו לחבר את התלמיד להבטחה ולשם חביבותה של ארץ-ישראל. כך גם בעמוד 69 בציווי: "קום התהלך בארץ".

(פסוק י"ז) הסבר: ה' אמר לאברם שיקום וילך בארץ כנען לאורכה ולרוחבה. כך יקנה אותה ותהיה שלו. כמו אדם, שקונה שדה מחברו ומוכיח את בעלותו עליו בהליכתו סביב גבולותיו - כך אברם ילך, יקנה ויזכה את הארץ לבניו שיכבשוה בקלות.

הצעה: הסבר במפה - האורך והרוחב של ארץ כנען.

הצעה לשאלה: "קום התהלך בארץ" מצווה או רשות? עיינו ברמב"ן.

(פסוק י"ח) אחרי שאברם סבב סביב כל הארץ, כמו שה' ציווה, הוא בא לגור בשטח מישורי של אדם שנקרא ממרא, בעיר חברון. אברם בנה שם מזבח כדי להקריב קרבן ולהודות לה'.
(זהו המזבח השלישי שבנה אברם לכבוד ה': הראשון היה בשכם; השני במקום הקודם שגר, בין בית אל ובין העי; והשלישי כאן, בחברון).

נקודות לדיון : 1. פיתוח נושא הבטחת הארץ והשייך לימינו.

מקום מגורים, מקום המקדש ועוד...

2. הפסוק "קום התהלך בארץ" - הזדמנות לדבר בשבח הארץ.

**אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

הנושא	הפרק	מספר השיעורים
מלחמת ארבעת המלכים	י"ד	5
ערי הכיכר עובדות לארבעה מלכים (א'-ג') מרד ערי הכיכר, המלחמה וביזת סדום (ד'-ו') לוט נשבה (י"א-י"ב) אברם רודף אחרי המלכים ומנצחם (י"ג-ט"ז) מלכי-צדק מברך את אברם (י"ז-כ') אברם אבינו מחזיר את הרכוש (כ"א-כ"ד)		

עאזרי"ך 70-72 בחוברת

הניסיון הרביעי: מלחמת ארבעת המלכים (א'-י"ב)

בחוברת השלמה על-פי הפסוקים, חלוקת המלכים בכל קבוצה, מי היה נגד מי וכו' - עבודה מאתגרת בדרך מעניינת.

בכיכר הירדן היו חמש ערים, ולכל עיר מלך. כולם היו רשעים והתפארו ופרסמו את רשעותם:
(1 ברע - מלך סדום; 2 ברשע - מלך עמורה; 3 שנאב - מלך אדמה; 4 שמאבר - מלך צבויים;
5 מלך בלע, היא צוער (לא כתוב שם המלך).

במשך שנים-עשרה שנה היו חמש ערים אלו משועבדות לכדרלעומר מלך עילם ושילמו לו מסים.
אחר כך מרדו בו וגירשוהו, ובמשך שלוש-עשרה שנה היו משוחררים ממנו.
בשנה הארבע-עשרה בא כדרלעומר עם שלושה מלכים חזקים: 1. נמרוד מלך שנער (שנקרא גם אמרפל, על שאמר לאברם אבינו ליפול לכבשן האש); 2. אריוך מלך אלסר; 3. תדעל מלך גויים.
אלו באו להילחם עם חמשת המלכים שמרדו בכדרלעומר.

ארבעת המלכים היו גיבורים וכבר לחמו שבע מלחמות. התורה מספרת זאת, כדי שנדע שלמרות גבורתם לא פחד מהם אברהם אבינו, כשבא להציל את לוט, לחם בהם, ובעזרת ה' נצחם.

(פסוק י') במקום ששמו עֶמֶק הַשָּׁדִים היו בארות של טיט. כשברחו חמשת המלכים, שניים מהם - מלכי סדום ועמורה - נפלו לבארות הטיט, ושאר המלכים ברחו להר.
אחרי שניצחו המלחמה, לקחו המנצחים שלל את כל הרכוש של סדום ועמורה ואת כל האוכל שלהם והלכו. כיוון שלוט גר אז בסדום, הם לקחו גם אותו ואת כל רכושו בשבי.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

אברם רודף אחרי המלכים, מנצחם ומציל את לוט (י"ג-ט"ז)

ארבעת המלכים לקחו בעיקר רכוש ואוכל ומעט מאנשי הכיכר, וגם את לוט ורכושו, כי ידעו שהוא קרוב של אברם, וחשבו שאברם יפדה אותו בממון רב.

מי היה הפליט? תשובה על-פי רש"י לפסוק י"ג, ד"ה "ויבא הפליט":

עוג הענק נשאר לפלטה מכל דור המבול, לכן נקרא **פליט**, משום שנולד לפני המבול וניצל ממנו: ישב על תיבת נח. עוג בא וסיפר לאברם אבינו שלוט נשבה מתוך כוונה שאברם אבינו ייצא להצילו ובוודאי ייהרג ואז הוא - עוג, יתחתן עם שרי אמנו. (לשיקול דעתם של המורים ללימוד מדרשים)

באותו זמן גר אברם במישור של ממרא האמורי, בעיר חברון. (גם היום ניתן לזהות את המקום) לממרא היו שני אחים, אשכול וענר, והם היו בעלי ברית של אברם [בעל ברית] - פירושו שמתחייבים לעזור איש לרעהו.

ואכן, שלושתם יצאו עמו להציל את לוט. אברם לקח אתו את ילידי ביתו, זהו הפשט. על-פי המדרש: לקח את תלמידיו שלימדו תורה וחינוכם למצוות, את עבדיו שנולדו בביתו ואת אליעזר עבדו, ששקול כנגד כולם. ביחד הם היו 318 אנשים והם רדפו להשיג ולהציל את לוט. (פשט ורש"י) כשהגיע הלילה, נחלקו אברם ואנשיו ובאו על המלכים מכמה מקומות, כדי שלא יבחינו בחושך שהם מועטים, וייהלו ויחשבו שהם רבים. ואכן, כך היה. אברם ואנשיו רדפו אחריהם במנוסתם עד דן, שהיא משמאל לדמשק, הכו וניצחו אותם.

אברם החזיר את לוט ורכושו ואת רכוש סדום ועמורה ואנשיהם שנשבו. כל זה היה נס גדול: אברם ועבדיו המעטים ניצחו ארבעה מלכים גיבורים, שניצחו לפני כן בשבע מלחמות 11 עמים.

(ניתן להדגיש ולהראות את המרחק הרב בין מקום המלחמה המקורי עד דן, כפי שמצוין במפה שבחוברת. זוהי עובדה נסית: ניתן לעבור בלילה אחד מרחק של כ-500 ק"מ.)
העבודות שבחוברת מהוות סיכום למעשה אברם, יש להדגיש את הצדדים הערכיים במעשיו ולשאול: מה ניתן ללמוד מכך שאברם יצא להילחם למען לוט? לשוחח על סיכון נפשו ועל סירובו לקחת מהשלל.

מלכי - צדק מברך את אברם (י"ז-כ)

בחוברת השלמה בטבלה, סיכום על-פי הפסוקים, הקפת התשובות הנכונות. כשחזר אברם לאחר שהכה את ארבעת המלכים, יצא מלך סדום לקראתו וקיבל את פניו גם מלכי צדק מלך שָׁלֵם הוֹצִיא לָחֶם וַיֵּין לַכְּבוֹד אֲבֵרָם, כדרך שמוציאים לאנשים עייפים שחזרו זה עתה מן המלחמה. (כתב רש"י שהמלך הוא **נשם**, שהיה משמש לפני ה' והיה כהן). מלכי צדק בירך את אברם: שיהיה מבורך תמיד לפני ה', שברא את השמים ואת הארץ; ובירך את ה', שעזר לאברם ומסר בידיו את אויביו. לאחר כל זאת נתן אברם אבינו **לשם** מעשר מכל מה שבידו, כמו שנותרים מעשר לכהנים.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

אברם מחזיר את הרכוש (כ"א-כ"ד)

מבואר בגמרא שהמציל מן השביה - הכול שייך לו, אפילו האנשים. מלך סדום ידע זאת, ולכן ביקש מאברם שיחזיר רק את האנשים, וישאיר לעצמו את כל הרכוש, שהיה בו עושר גדול. אבל אברם בצדקותו סירב לקבל אפילו חוט קטן או שרוך נעל שכמעט אינו שווה. הוא נשבע בשם ה' שלא ייקח שום דבר, משום שה' הבטיח לו שיעשיר אותו; ואם יקח ממלך סדום, ייתן לו פתחון פה לטעון שהוא העשיר את אברם אבינו - ולא ה', חלילה. אברם אמר למלך סדום: "אני לא אקח מהרכוש, אבל לענר, אשכול וממרא - שעזרו לי ונשארו מאחור לשמור על החפצים והכלים ובישלו אוכל לאנשים שהלכו עמי במלחמה - על חלקם איני יכול לוותר, ולא על מה שאכלו תלמידיי ועבדיי".

נקודות לדיון

מעלתו של אברם - שאינו מעוניין בריב או מריבה, ולכן נפרד מלוט.
אברם מניח ללוט להחליט ראשון לאיזה צד יפנה: לימין או לשמאל.
חסרונו של לוט: הוא הסכים להיפרד מאברם.
מסירותו של אברם ללוט בן משפחתו והצלתו.
אומץ לבו של אברם משום בטחונו בה'.
אברם מקדש שם שמים בסרבו לקבל מתנות.
אברם מצפה שה' יעשיר אותו - ולא בני האדם.
אברם נותן מעשר למלכי-צדק.
אברם מכיר טובה למי שהלך אתו למלחמה.

בחוברת טבלה ובה שאלות ותשובות

הטבלה לסיכום בצורה פשוטה של הפשט, ובה שאלות חשיבה וחיזוק
האמונה, כמו: אומץ לבו של אברם; והאם אברם ניצח בזכות כוחו - או
בזכות עזרת ה'?

**אזרי"ל לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

הנושא	הפרק	מספר השיעורים
ברית בין הבתרים	ט"ז	3
ה' מבטיח לאברם זרע ככוכבי השמים לרוב (א' ו') ה' מבטיח לאברם את הארץ (ז' ח') הכנת הבתרים (ט' י"א) ה' כורת ברית עם אברם (י"ב כ"א)		

עמוד 73 בחוברת

התגלות ה' לאברהם במחזה, הברית לאברהם ולזרעו (א' ו')

(א) "אחר הדברים האלה הִיָּה דְבַר ה' אֶל אַבְרָם בַּמַּחֲזֶה לֵאמֹר:

אֵל תִּירָא, אַבְרָם, אֲנִי מֵגֵן לָךְ, שְׂכָרְךָ הָרַבָּה מְאֹד".

מדוע דאג אברהם אבינו? לבחירה: תשובה על-פי פירוש רש"י לפסוק א':

אחרי שנעשה נס לאברהם אבינו, שהרג את המלכים,

אברהם היה דואג ואומר: "שמא קיבלתי שכר על כל צדקותיי?"

לכן אמר לו ה': "אל תירא, אברם, אנכי מגן לך!"

(א). מן העונש שלא תיענש על כל אותן נפשות שהרגת. (במלחמה)

(ב). ומה שאתה דואג על קיבול שכרך, שכרך הרבה מאוד!

ה' מתגלה לאברם אבינו ומבטיח לו שתי הבטחות:

הבטחת הבנים - שיהיו רבים כמו עפר, שלא ניתן לספור אותם. (א' ו')

הבטחת הארץ - על הבטחה זו שאל אברם: "במה אדע כי אירשנה?" (ז' ח')

ה' הוציא אותו מחוץ לבית ואמר לו: "הבט בבקשה לשמים וספור כמה כוכבים יש. כמו שאינך יכול לספור אותם, כי הם רבים - כך יהיו בניך רבים. אברם האמין בה' ולא ביקש ממנו סימן שאכן יתן לו ילדים. לכן ה' החשיב לו את האמונה הזו למצווה.

לעומת זאת ביקש אברם מה' שייתן לו סימן לקבלת ארץ ישראל, כי אולי הבנים שלו לא יהיו כל כך צדיקים, ומידת הדין תקטרג עליהם ח"ו. לכן ביקש אברם ברית - התחייבות שיידע בוודאות שבניו יקבלו את ארץ-ישראל.

פסוק ח': "במה אדע כי אירשנה?". כך מסביר רבינו בחיי את שאלת אברם:

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

אברם שאל: "באיזו זכות יקבלו בניי את ארץ-ישראל?".
אמר לו ה': "בניך יקבלו את ארץ-ישראל בזכות הקרבנות".
כך משמע גם מרש"י והרמב"ן, המקשרים את סוג הבהמות ומספרן ביחס לקרבנות שבעתיד יקריבו במשכן ובמקדש, ובזכות הקרבנות יקבלו את ארץ-ישראל.
נראה להסביר: בהקרבת הקרבן יש התקרבות של המקריב לה', הצד השווה בקרבנות הבאים ברצון האדם לקרבנות שבאים לכפר על האדם, שהאדם מביאם מרצונו ובלב שלם, זוהי כוונת המדרש בפירוש הפסוק: שבזכות מהות הקרבנות המבטאים את ביטול הרצון של האדם לרצון ה' בזכות זאת יקבלו את ארץ-ישראל.

בחוברת משפטי סיכום בחלוקה ברורה לשלושה נושאים.

הצעה למשימה: לנסות ולספור את הכוכבים, או כמה כוכבים ספרתם ב-10 דקות?

עאזרי"ך 74-76 בחוברת

ברית בין הבתרים (ט'-כ"א)

הגדרה: **ברית** - התחייבות דו-צדדית, חוזה, כל צד מתחייב לקיים את חלקו.
הכנת הבתרים (ט'-י"א) / ה' כורת ברית עם אברם (י"ב-כ"א)

בחוברת תמונות של בעלי־החיים שאברם ביתר וסימון ועבודת סיכום.
סיכום דברי ה' לאברם בברית בין הבתרים לשלושה נושאים וסיכום פשוט וענייני.

ה' קיבל את בקשתו של אברם אבינו ובא לכרות אתו ברית שלא יחזור בו מהבטחתו.
בעבר הייתה דרך בני האדם שכרתו ברית לחתוך חיה או בהמה או בעלי כנף לשני חלקים ולעבור ביניהם, כי אף שמדובר בשני חצאים, הם שייכים האחד זה לזה ונחשבים כשלמים. כך הראו בעלי הברית שהם כמו אחד - כמו שהיו שני החלקים האלו אחד - וביחד.
לכן אמר ה' לאברם אבינו לעשות כדרך אותם בני אדם.

אברם חתך רק את הבהמות וסידר את החצאים בשני טורים:
חלק אחד של החצאים בטור אחד, וחלק החצאים השניים בטור השני.
טור כנגד טור - כדי שיוכל לעבור בין החלקים.
את התור והגוזל לא חתך, אלא שם את התור בצד אחד, ואת הגוזל בצד השני.
ומדוע חתך את הבהמות - ואת העופות לא חתך?

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

תשובה על-פי רש"י: הבהמות נמשלו לגויים, ולכן חתך אותם לחצי; אבל בני ישראל נמשלו ליונה [התור מין יונה הוא], ולכן לא חתך אותם - רמז שבני ישראל קיימים לעולם. כשהשמש התחילה לשקוע, לפנות ערב, נפלה על אברם שינה חזקה, והוא ראה בנבואה שפחד גדול וחושך נופלים עליו. ה' הסביר לאברם את החיזיון שראה - את הפחד והחושך הגדול - והבטיח כמה הבטחות: 1. לזרעו של אברם; 2. לאברם עצמו; 3. ושה' יעניש את הגויים שיעבידו את בני ישראל. (המצרים)

במחזה הזה התחילה השמש לשקוע, ולאחר ששקעה כולה והיה חושך, ראה אברם שתנור מעלה עשן ולפיד של אש (שלוחים של השכינה) עברו בין החלקים החתוכים האלה. זה היה הסימן לקיום הברית. כשתנור העשן ולפיד האש עברו בעת מעמד הברית, נתן ה' במתנה לזרעו של אברם את ארץ-ישראל מנהר מצרים בדרום עד נהר פרת בצפון. כך הבטיח ה' לאברם ולזרעו את ארץ כנען.

בחוברת משימות סיכום וחזרה על הפשט. לימוד הפסוקים ביחידה זו, יש בו יסודות באמונתנו, חובותינו וזכויותינו, הרחבנו במד"ל בהסבר הפשט ובמדרשים להסבר, ומכאן נתונה הרשות בידי המורים על מידת עומק הלימוד.

**אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

הנושא	הפרק	מספר השיעורים
הגר וישמעאל	ט"ז	2
שרי נותנת את שפחתה לאברם (א'-ג') הגר הרה ומזלזלת בשרי (ד'-ו') מלאך ה' מתגלה אל הגר בבאר לחי רואי (ז'-י"ד) לידת ישמעאל (ט"ו-ט"ז)		

עאנזין 77-78 בחוברת

הנפסיון החמישי: שרה לא ילדה בנים, ולכן אברהם לקח את הגר לאשה.

שרי נותנת את שפחתה לאברם (א'-ג')

שרי והגר - גבירה ושפחה

משימות בחוברת: סדר האירועים, גבירה ושפחה, פירוש מילים, שאלות הבנה וחזרה.

להעשרה: מי הייתה הגר? תשובה על-פי רש"י לפסוק א', ד"ה "שפחה מצרית": "בת פרעה הייתה; כשראה נסים שנעשה לשרה, אמר: "מוטב שתהא בתי שפחה בבית זה - ולא גבירה בבית אחר".

אחרי עשר שנים, שבהן לא נולדו ילדים לאברם ושרי, הציעה שרי לאברם להתחתן עם שפחתה, הגר המצרית, ואברם אבינו עשה כך לפי עצת ה'.
נשאלת השאלה: מדוע עשה זאת? הרי שרי הייתה אשה כשרה וצדיקה! ומדוע הציעה שרי אמנו לאברם שיתחתן עם השפחה שלה?

תשובה: שרי הייתה "עקרה"; ואף שהייתה צדקת, והייתה בעלת רוח הקודש, מכניסת אורחים ומגיירת את הנשים - כל אלה לא הספיקו כדי לזכות אותה בילדים.
לכן רצתה לעשות מעשה חסד גדול במיוחד, שאולי בזכותו ייתן לה ה' ילדים. היא הציעה לאברם שיתחתן עם אשה נוספת. כך כבר לא תהיה בעלת הבית היחידה, אלא שפחתה, שעד כה הייתה נכנעת ושומעת לה, תהיה בעלת הבית כמורה. וביקשה מה' שבזכות כך שהכניסה את צרתה לביתה - ירחם ה' עליה וייתן לה ילדים.
אומנם שרי אמנו עצמה אמרה זאת להגר והביאה אותה לאברם; אך לאחר שהתחתן אתה אברם אבינו, עדיין ראה בה את שפחת אשתו - ולא בעלת הבית כמותה.

אזרי"ך לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

הגר הרה ומזלזלת בשרי (ד'-ו')

(פסוק ד') אחרי שאברם התחתן עם הגר והיא התכוננה ללדת, חשבה הגר: מדוע לשרי אין ילדים - ואילו אני כבר צריכה ללדת? ייתכן ששרי לא כל כך צדקת, כמו שהיא מראה את עצמה, ולכן ה' לא נתן לה בנים. התחילה הגר להתנהג בחוצפה לשרי, אך האמת היא שה' לא נתן לשרי ילדים, כי רצה שהיא תתפלל ותבקש משום שה' אוהב את התפילות של הצדיקים.

(פסוק ה') **מדרש:** שרי אמרה לאברם: "כשהתפללת להקב"ה אמרת: מה תיתן לי, ואנוכי הולך ערירי? לא התפללת עלי, אלא עליך. היה לך להתפלל על שנינו - והייתי אני נפקדת עמך. ועוד שאתה שומע את הבזיונות שהגר מבזה אותי ושותק אני לא יכולה להעניש אותה, כי היא כבר האשה שלך, ומדוע אתה לא מעניש אותה? כך אתה אשם בגזל הכבוד שלי, (חמסי) לכן ישפוט אותך ה' על כך שאתה לא גוער בה".

(פסוק ו') ענה אברם לשרי: אני מרשה לך להתנהג עמה כרצונך כדי שהיא לא תזלזל בכבודך. שרי העבדה אותה קשה כדי שתבקש סליחה ותתנהג יפה, אך הגר ברחה ממנה.

עאנז 79 כחוברת

מלאך ה' מתגלה אל הגר בבאר לחי רואי (ז'-י"ד)

המלאך שאל אותה: "מאין באת? ולאן את הולכת?" וענתה שבורחת משרי, הגברת שלה. אמר לה שתחזור לשרי ותיכנע בפניה, והבטיח לה שיהיו לה הרבה ילדים, שלא יוכלו להיספר מרוב. אף בישר לה שהיא תלד בן ותקרא את שמו "ישמעאל", מפני שה' שמע אל תפילתה; והוא יהיה פרא אדם, ידו בכול ויד כול בו. לאחר מאורע חשוב זה קראו לבאר "באר לחי רואי", כלומר באר שהמלאך נראה (לחי = שלוח, ראי = נראה). באר זו נמצאת בין העיר קדש ובין העיר ברד. מלימוד בפסוקים וכן ברש"י משתמע שלהגר התגלו ארבעה מלאכים. ניתן להזכיר זאת, אך לא להיכנס לחלוקה בפסוקים.

לידת ישמעאל (ט"ז-ט"ז)

הגר חזרה לשרי ונולד לה בן. אברם קרא לו "ישמעאל". אף-על-פי שאברם לא שמע מה שהמלאך אמר להגר - שתקרא לבנה ישמעאל - הוא ידע ברוח הקודש שה' רוצה שיקראו לו כך. אברם היה בן שמונים ושש שנה כשהגר ילדה לו את ישמעאל.

בחוברת הבנת הפסוקים בסיכום, שאלות השלמה, הסבר הפסוק על עתידו של ישמעאל, סיבת השם ישמעאל, מי קרא לו בשם זה, ומדוע קראו לבאר בשם זה.

**אזרי"ל לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א'
על ספר בראשית פרקים א' - י"ז**

הנושא	הפרק	מספר השיעורים
ברית המילה	י"ז	4
ה' כורת ברית עם אברם ומשנה את שמו לאברהם (א'-ט') אות הברית: מילת בשר עורלתו (י'-י"ד) שינוי שם שרי לשרה והבטחת לידת יצחק (ט"ו-כ"ב) אברהם מל את עצמו ואת ישמעאל בנו ואת כל בני ביתו (כ"ג-כ"ז)		

עמודים 80-81 בחוברת

הנסיין הששי: בימי הזקנה נצטוו אברהם על ברית המילה.

ה' כורת ברית עם אברם ומשנה את שמו לאברהם (א'-ט')

בחוברת השלמה על שינוי שמם של אברם ושרי והסיבה לכך.

חזרה בסיכום על ההבטחות של ה' לאברהם,

שימו לב למילים המודגשות ביחס להשלמת המילה במשפט.

עברו 13 שנים מהולדת ישמעאל. אברם בן 99 - ועדיין לא נולד לו בן משרה. כדי שיזכה לבן עשה לו ה' שני דברים: 1. ציווהו על ברית מילה; 2. החליף את שמו מאברם - לאברהם, ואת שמה של שרי - לשרה.

בחז"ל כתוב: אברהם קיים את כל המצוות, אבל ברית מילה - שאפשר לקיים רק פעם אחת - אברהם אבינו לא עשה, כדי שיקיים אותה מתוך ציווי ה', כי מי שמצווה ועושה טוב יותר ממי שאינו מצווה ועושה.

בהיותו בן 99 ציווהו ה' למול את עצמו, וכך יתקדש יותר לקראת קבלת בנו. לצורך ציווי בריתה מילה התגלה ה' לאברהם והבטיח לו חמש הבטחות, ולאברהם ולבניו - עוד שתי הבטחות:

- (1) ה' יעשה את אברהם ראש להרבה מדינות.
- (2) שמו של אברם יהיה מעתה אברהם, המורה על אב המון גויים, ושרי תיקרא מעתה שרה.
- (3) ה' יתן לאברהם הרבה ילדים.
- (4) לאברהם יהיו עוד שני עמים חוץ מישמעאל: ישראל ואדום.
- (5) מאברהם ייצאו מלכים.
- הבטחות לאברם ולבניו:
- (6) ה' הוא האלקים של כל העולם, והוא יעזור במיוחד לאברהם ולבניו. (השגחה מיוחדת)
- (7) ה' ייתן לאברהם ולבניו את ארץ כנען מתנה לתמיד.

אזרי"ל לאורה לחוברת 'תורה אבראשית' חלק א' על ספר בראשית פרקים א' - י"ז

עמודים 82-84 בחוברת

אות הברית: מילת בשר עורלתו (י'-י"ד)

בתורתנו ציונו ה' מצוות רבות, ואין אנו יודעים את חשיבותה של כל אחת ואחת מהן, אבל שלוש מצוות הודיע לנו ה' את רוב חשיבותן: שבת - תפילין - ברית מילה. הן נקראות **"אות"**, כלומר סימן שאנו שייכים לה'.

שבת וברית מילה נקראות גם **"ברית"** בינינו ובין ה', כלומר מצוות ברית מילה היא סימן לברית אשר בינינו. (ברית - התחייבות גמורה משני הצדדים)
חלקו של ה' בברית - להיות לנו לאלוקים, ופירושו שיגן וישמור עלינו, ירבה אותנו במאוד-מאוד, וייתן לנו את ארץ-ישראל לאחוזת עולם.

כעת מצווה ה' את אברהם אבינו שגם הוא מצדו וכל זרעו ישמרו על הברית לכל הדורות. ומהי הברית? - שימולו את עצמם. המילה הזו היא סימן הקבוע בבשר שלנו, המאשר שאנו שייכים לה' וכרתנו עמו ברית.

הסבר למושגים בעמוד 82 בחוברת.

1. מהו "עָרַל"? תשובה: יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹא עָשָׂה בְרִית מִלָּה.

2. מהו "כָּרַת"? לפניכם שתי תשובות והמקור להן:

תשובות	המקור לתשובות
1. הולך ערירי (ללא ילדים) ו/או מת קדם זמנו.	על-פי רש"י לבראשית י"ז פסוק י"ד
2. נכרת מלפני ה' בכל מקום, גם בעולם הנשמות.	על-פי רש"י לשמות י"ב פסוק ט"ו

אברהם מל את עצמו,

את ישמעאל בנו ואת כל בני ביתו (כ"ג-כ"ז)

משימה בחוברת: שאלות פתוחות ותשובות בלשון הכתוב.

בסיום החוברת - שלושה עמודים ובהם שאלות לחזרה.

בסוף החוברת דפי הכנה לתחילת כיתה א'.

ראוי לערוך מסיבת סיום הפרשות ולימוד החומש בכתה א'

חזק חזק ונתחזק